

Kamila Fradek
Agnieszka Brodzik

**DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH NA
OBSZARACH WIEJSKICH-
WYZWANIA I REKOMENDACJE**

**DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH NA
OBSZARACH WIEJSKICH-
WYZWANIA I REKOMENDACJE**

Spis treści

WSTĘP	4
1. WPROWADZENIE W PROBLEMATYKĘ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	7
1.1. Rys historyczny organizacji pozarządowych	8
1.2. Definiowanie pojęcia „organizacje pozarządowe” i ich charakterystyka oraz typologia.....	11
1.3. Funkcjonowanie trzeciego sektora na obszarach wiejskich	19
1.4. Społeczeństwo obywatelskie	20
2. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE NA OBSZARZE WIEJSKIM – WYZWANIA	22
2.1. Dywersyfikacja źródeł finansowania	23
2.2. Rekrutacja wolontariuszy i problem luki pokoleniowej	23
2.3. Problemy kadr organizacji pozarządowych	26
2.4. Współpraca ze środowiskiem biznesu, z administracją publiczną i wewnątrz trzeciego sektora	29
2.5. Umiejętności komunikacji i promocji w mediach społecznościowych.....	32
3. PROBLEMY ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH DZIAŁAJĄCYCH NA POZIOMIE KRAJOWYM ORAZ REGIONALNYM LUB LOKALNYM PRZY ORGANIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ AKTYWIZUJĄCYCH MIESZKAŃCÓW – BADANIE ANKIETOWE ..	35
3.1. Wprowadzenie metodologiczne do zrealizowanych badań ankietowych	37
3.2. Metody opracowania danych i charakterystyka badanych osób	48
3.3. Charakterystyka organizacji, w których działają ankietowani	41
3.4. Wpływanie na aktywizację społeczności lokalnej	46
3.5. Współpraca	50
3.6. Budżet.....	53
3.7. Wpływ pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 na aktywizację społeczności lokalnej.....	55
3.8. Pozycja organizacji w środowisku lokalnym, sukcesy i działania usprawniające	55
3.9. Podsumowanie i wnioski z badania ankietowego.....	58
REKOMENDACJE PODSUMOWANIEM	60
BIBLIOGRAFIA.....	63
SPIS RYSUNKÓW	69
SPIS WYKRESÓW	70
SPIS TABEL.....	71

WSTĘP

Zorganizowane w organizacji pozarządowe społeczeństwo z obszarów wiejskich, realizuje idee społeczeństwa obywatelskiego. Jednakże, to społeczeństwo możemy określić jako „linoskoczek¹” i jego balansowanie. To balansowanie widoczne jest „pomiędzy entuzjazmem ludzi skorych do działania a instytucjonalnym skostnieniem zbiurokratyzowanych stowarzyszeń (zabijającym ducha aktywności społecznej), pomiędzy autentycznością a kolonizacją przez lokalne struktury władzy, wreszcie - pomiędzy aktywnością ad hoc, „z doskoku”, a działaniem systematycznym, stale wpisanym w strukturę społeczności”z.

Niniejszy Raport, przedstawia podstawowe potrzeby trzeciego sektora na obszarach wiejskich. Celem opracowania było omówienie szeroko sytuacji, w jakiej znajdują się organizacje pozarządowe. Dlatego też, aby schematycznie ująć treści Raportu, został on podzielony na trzy, merytoryczne części.

Pierwsza, wprowadza Czytelnika w problematykę organizacji pozarządowych. W tej części, zostały zawarte informacje dotyczące rysu historycznego organizacji pozarządowych, oraz przedstawiono definicyjne rozumienie pojęcia organizacji pozarządowych, jak również ukazano ich charakterystykę oraz typologię. Następnie skupiono się na funkcjonowaniu trzeciego sektora na obszarze wiejskim, a także pokrótce wspomniano o społeczeństwie obywatelskim, które ma niebywale istotną rolę w istocie lokalności grup społecznych.

Druga część Raportu przedstawia wyzwania organizacji pozarządowych na obszarze wiejskim, wyszczególniając płaszczyzny w których się ich upatruje, tj. dywersyfikacja źródeł finansowania, rekrutacja wolontariuszy i problem luki pokoleniowej, problemy kadr organizacji pozarządowych, współpraca ze środowiskiem biznesu, z administracją publiczną i wewnątrz trzeciego sektora, umiejętności komunikacji i promocji w mediach społecznościowych.

Ostatnia część, stanowi empirię, gdyż została oparta na badaniu ankietowym. Przedstawia ona problemy organizacji pozarządowych działających na poziomie krajowym oraz regionalnym lub lokalnym przy organizacji przedsięwzięć aktywizujących mieszkańców. W badaniu skupiono się na takich elementach, jak: charakterystyka organizacji, w których działają ankietowani, wpływ na aktywizację społeczności lokalnej, współpraca, budżet,

---

¹ W 2013 roku ukazała się monografia autorstwa W. Goszczyńskiego, R. Kamińskiego, W. Kniecia, pt. „Dylemat linoskoczka, czyli o profesjonalizacji, autentyczności i perspektywach rozwoju organizacji pozarządowych na wsi i w małych miastach”, w której zaprezentowane zostały wyniki badań nad ówczesną kondycją trzeciego sektora na terenach wiejskich Polski.

² E. Piszczek, W. Knieć, T. Marcysiak, *Obywatelskość na peryferiach. Kondycja wiejskich organizacji pozarządowych w opinii jej liderów*, Adam Marszałek, Toruń 2021, s. 3-4.

---

wpływ pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 na aktywizację społeczności lokalnej, pozycja organizacji w środowisku lokalnym, sukcesy i działania usprawniające. Na koniec tej części, zawarto podsumowanie i wnioski z badania ankietowego.

WPROWADZENIE W PROBLEMATYKĘ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

1.1. Rys historyczny organizacji pozarządowych

Historia organizacji pozarządowych w Polsce jest silnie powiązana z historią naszego państwa, bowiem wraz z jego powstaniem, społeczna działalność była oparta przede wszystkim na obowiązkach, będąca wynikiem rodowa-plemiennej organizacji życia społecznego. Należy zaznaczyć, że przyjęcie chrztu w 966 roku przez Mieszka I i instytucja Kościoła odegrały fundamentalną rolę w aspekcie edukacji i działań dobroczynnych³. Prawdopodobnie pierwszą organizację społeczną o charakterze fundacji założył już w XI wieku Władysław Herman, który w podziękowaniu za przyjęcie na świat męskiego potomka, przekazał środki na cele dobroczynne⁴. Zatem jak pokazuje przykład, już w czasach I Rzeczypospolitej, działalność filantropijną wspierali polscy królowie, lecz nie tylko. Dodatkowo zaangażowani byli biskupi, urzędnicy królewscy, szlachta i bogaci mieszczaństwo⁵. Należy także wspomnieć XIII i XIV-wieczne korporacje brackie, które stanowiły pierwowzór instytucji z zakresu ubezpieczeń⁶. XIII-wieczne fundacje szpitalne, finansowane przez osoby świeckie, XIV-wieczne fundacje, których celem była pomoc górnikom pracującym na kopalniach soli⁷, czy też XVI-wieczne fundacje zapomogowe i posagowe (dla młodych kobiet, które chciały wyjść za mąż), będące przejawem społecznych inicjatyw, charakteryzując się niezależnością od ówczesnego królestwa⁸.

Momentem przełomowym w historii polskich organizacji społecznych było utracenie w 1795 roku suwerenności, gdyż stał się on bodźcem dla narodzin polskiego społeczeństwa obywatelskiego⁹. Jak wskazują B. Zuromskaite i M. Zakrzewska, w okresie zaborów Polski

---

³ E. Leś, *Od filantropii do pomocniczości. Studium porównawcze rozwoju i działalności organizacji społecznych*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2000, s. 36-37.

⁴ J. Schmidt, *Zasoby ludzkie w rozwoju organizacji pozarządowych w gospodarce rynkowej w Polsce. Rozprawa doktorska*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2010, s. 66.

⁵ *Fundusz wieczysty wczoraj*, <http://www.funduszewieczyste.pl/fundusz-wieczysty/fundusz-wieczysty-wczoraj> [dostęp: 1.11.2022 r.].

⁶ J. Schmidt, *op. cit.*, s. 66; E. Bogacz-Wojtanowska, 5. Wrona (pod. red.), *Zarządzanie organizacjami pozarządowymi*, Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016, s. 13.

⁷ K. Rogaczewska, *Organizacje pozarządowe w polityce międzynarodowej*, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2015, s. 32.

⁸ J. Schmidt, *op. cit.*, s. 66; E. Bogacz-Wojtanowska, 5. Wrona (pod. red.), *op. cit.*, s. 13.

⁹ Społeczeństwo obywatelskie definiowane jest jako „grupa ludzi, powiązanych niehierarchicznymi więziami społecznymi, cechujących się aktywnością w różnych sferach życia publicznego, jak również otwartością na zmiany” [w:] A. Siciński, *O idei społeczeństwa obywatelskiego*, „Wiedza i życie” 1996, nr 6; Z kolei w nieco innym ujęciu, społeczeństwo obywatelskie może być rozumiane jako „sfera instytucji, organizacji

---

(1795-1918), organizacje społeczne swoją działalność rozwijały w trzech głównych obszarach, a mianowicie: filantropijna-oświatowym, niepodległościowym oraz gospodarczym¹⁰.

Natomiast K. Sowa wyszczególnia z tamtego okresu rozwijanie się organizacji i stowarzyszeń społecznych, gospodarczych, naukowych, edukacyjnych, a także powstawanie samopomocowych organizacji chłopskich i kółek rolniczych¹¹. Zwrócić należy również uwagę na wyjątkową wartość w ówczesnym czasie towarzystw naukowych, skupiających polskich badaczy, dla których była to możliwość podtrzymania ducha narodowego i zachowania polskiej kultury podczas zaborów¹². W tym miejscu należy także wspomnieć, że na terenie każdego zaboru istniały odmienne przepisy prawne, które dotyczyły stowarzyszeń i fundacji. Na obszarze zaboru niemieckiego, działania wspomnianych organizacji społecznych w zakresie prawnym regulowały przepisy Niemieckiego Kodeksu Cywilnego. Z kolei na obszarze Austro-Węgier, w aspekcie fundacji - Austriacki Kodeks Cywilny, a w aspekcie stowarzyszeń - Ustawa o stowarzyszeniach z 1867 roku. Natomiast na obszarze zaboru rosyjskiego, w stosunku do przedmiotowych organizacji, obowiązywały przepisy carskie z 1871 roku, jak i przepisy z 1906 roku (wprowadzone najpóźniej ze wszystkich zaborów), które odnosiły się stricte do stowarzyszeń .

Kolejnym momentem przełomowym dla organizacji społecznych w naszym kraju, był fakt odzyskania niepodległości (1918), a w związku z tym, konieczność odbudowy całego aparatu państwowego¹³. Odrodzenie polskiej państwowości, dało podwaliny pod polityczną oraz społeczną, jak i obywatelską działalność¹⁴. Już 1919 roku uchwalono akt normatywny, odnoszący się do działania fundacji czyli Dekret o fundacjach i o zatwierdzaniu darowizn i zapisów¹⁵. Warto zaznaczyć, że nakładał on na daną fundację obowiązek posiadania statutu,

---

i indywidualnych osób, ulokowanych między rodziną, państwem i rynkiem, w których ludzie zrzeszają się dobrowolnie, by realizować wspólne interesy i cele [w:] H.K. Anheier, L. Carlson, *Civil Society: What it is, and How to Measure it?*, „Civil Society Briefing” 2002, No. 3.

¹⁰ B. Zuromskaite, M. Zakrzewska, *Charakterystyka i dynamika trzeciego sektora na Litwie i w Polsce*, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania US” 201S, nr 40(1), s. 308.

¹¹ K.Z. Sowa, *Galicja jako fenomen historyczny i socjologiczny* [w:] W. Świątkiewicz (pod red.), *Regiony i regionalizmy we współczesnej Polsce*, Uniwersytet Śląski, Katowice 1998, s. 27-47; E. Bogacz-Wojtanowska, *Zarządzanie organizacjami pozarządowymi na przykładzie stowarzyszeń krakowskich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006, s. 53-54.

¹² D. Ilczuk, *Sektor Nonprofit w kulturze. Analiza instytucjonalno-finansowa fundacji i stowarzyszeń*, Instytut Kultury, Warszawa 1995.

¹³ J. Schmidt, *op. cit.*, s. 66.

¹⁴ E. Bogacz-Wojtanowska, *op. cit.*, s. 54.

¹⁵ *Dekret z dnia 7 lutego 1919 r. o fundacjach i o zatwierdzaniu darowizn i zapisów* (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 15 poz. 215).

---

który musiał być zatwierdzony przez organ administracji państwowej. We wspomnianym statucie, zobligowano założycieli fundacji do umieszczenia w nim między innymi takich informacji jak: cele fundacji, wielkość majątku, zasady gospodarowania czy także wybieralność władz¹⁶. Nie inaczej, w aspekcie uchwalenia prawodawstwa, byto ze stowarzyszeniami i związkami. Mianowicie, w 1919 roku uchwalono Dekret o stowarzyszeniach, zastąpiony w 1933 roku Prawem o stowarzyszeniach. Mając na uwadze powyższe, stwierdza się, że w pierwszych latach po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, fundamentalną rolę w udzielaniu wsparcia socjalnego oraz innej aktywności społecznej, odegrały prywatne fundacje, stowarzyszenia i inne inicjatywy obywatelskie.

li wojna światowa, a później okres Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, daty się we znaki opisywanym organizacjom, ponieważ albo zahamowały ich rozwój, bądź w wielu przypadkach one upadły. W okresie pierwszych 10 lat od zakończenia li wojny światowej, władza ludowa w Polsce przejmując kontrole nad życiem społecznym i gospodarczym, demontowała niezależne instytucje i organizacje¹⁷. Co więcej, w stosunku do fundacji, unormowano to prawnie, bowiem w 1952 roku Dekretem zniesiono je¹⁸ (i zakazano ich działalności aż do 1984 roku¹⁹). Ponadto, ich majątek przejęło (znacjonalizowało) państwo²⁰. Natomiast pozostałe instytucje społeczeństwa obywatelskiego, którym peerelowskie władze zezwoliły na dalszą aktywność, zostały pozbawione autonomii, jak również poddano je ścisłej kontroli²¹. Pomimo takiego stanu, warto odnotować, że po tzw. „odwilży gomulkowskiej²²” z 1956 roku, działalność stowarzyszeniowa rozwinęła się²³, funkcjonując na podstawie prawa w tym zakresie z 1933 roku. Z kolei w obszarze fundacji, dopiero w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku został przyjęty nowy dokument prawny z problematyki powstawania i działalności ich²⁴, który obowiązuje do dziś (uwzględniając nowelizacje). Jednakże, od czasu nowego ustawodawstwa do 1989 roku, powstało jedynie 300 tego typu podmiotów²⁵. Było to uwarunkowane tym, że

---

¹⁶ K. Jasiewicz, *Polityka fundacyjna w li Rzeczypospolitej*, „Polityka Społeczna” 1990, nr 2, s. 27.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ *Dekret z dnia 24 kwietnia 1952 r. o zniesieniu fundacji* (Dz.U. 1952 nr 25 poz. 172).

¹⁹ E. Bogacz-Wojtanowska, *op. cit.*, s. 54; *Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach* (Dz.U. 1984 nr 21 poz. 97).

²⁰ *Dekret z dnia 24 kwietnia 1952 r. o zniesieniu fundacji*, art. 2.

²¹ B. Zuromskaite, M. Zakrzewska, *op. cit.*, s. 308.

²² W. Duch, *Polski październik 1956, czyli odwilż gomulkowska oraz jej przyczyny i skutki*, <https://historia.org.pl/2020/07/06/polski-pazdziernik-1956-czyli-odwilz-gomulkowska-oraz-jej-przyczyny-i-skutki/> [dostęp: 3.11.2022 r.].

²³ J. Schmidt, *op. cit.*, s. 66.

²⁴ *Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach*.

²⁵ E. Leś, *op. cit.*, s. 204.

---

już istniejące organizacje były poddawane ścisłej kontroli władzy, realizując wyłącznie cele państwowe²⁶. Charakteryzując czas peerelowski w zakresie funkcjonowania organizacji społecznych, nie należy zapominać, że wszelakiego rodzaju inicjatywy obywatelskie podejmowano poza aparatem władzy państwowej, zazwyczaj organizując je początkowo w środowiskach powiązanych z kościołem katolickim, a następnie wokół tworzącego się ruchu związkowego, prowadzącego działalność pomocową, edukacyjną czy wydawniczą²⁷.

Następnym momentem przełomowym w ukształtowaniu obecnego obszaru organizacji pozarządowych był rok 1989, bowiem przyjęto kolejny akt prawny z tegoż zakresu, a mianowicie - Prawo o stowarzyszeniach²⁸, obowiązujący do dziś (ze zmianami). Ustawa ta określa ramy prawne, jak i warunki funkcjonowania tych zrzeszeń oraz budowanie modelu w zakresie współpracy na poziomie administracji publicznej z sektorem obywatelskim²⁹. W pierwszych latach od wejścia w życie nowego prawodawstwa, odnotowano gwałtowny wzrost ilości powstawania nowych organizacji pozarządowych. Wynikało to ze spontanicznego zrywu społeczeństwa do tworzenia instytucji społeczeństwa obywatelskiego, jak również ze wspomnianych uregulowań prawnych. Jak dodaje B. Iwankiewicz-Rak, okres transformacji systemowej w Polsce potraktował organizacje pozarządowe jako uzupełnienie działalności opiekuńczej państwa. W konsekwencji, rozwinęły się takie wartości jak przedsiębiorczość oraz inicjatywa społeczna, jak również zaufanie społeczne³⁰.

1.2. Definiowanie pojęcia „organizacje pozarządowe” ich charakterystyka oraz typologia

Termin „organizacja pozarządowa” po raz pierwszy pojawił się na forum konferencji założycielskiej Organizacji Narodów Zjednoczonych w 1945 roku³¹. Ta organizacja międzynarodowa definiowała ją jako „Każdą obywatelską, wolontarystyczną grupę typu non profit, która jest zorganizowana na szczeblu lokalnym, narodowym lub międzynarodowym.

---

²⁶ E. Bogacz-Wojtanowska, *op. cit.*, s. 54-55.

²⁷ *Ibidem*, s. 55.

²⁸ *Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach* (Dz.U. 1989 nr 20 poz. 104).

²⁹ M. Rymśza, *Polityka państwa wobec sektora obywatelskiego w Polsce w latach 1989-2007* [w:] M. Rymśza, G. Makowski, M. Dudkiewicz (red.), *Państwo a meci sektor. Prawo i instytucje w działaniu*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2007, s. 23-42.

³⁰ B. Iwankiewicz-Rak, *Słabe państwa - silny trzeci sektor? Wybrane problemy rozwoju i funkcjonowania organizacji pozarządowych* [w:] P. Gliński, B. Lewenstein, A. Siciński, P. Frączak (red.), *Samoorganizacja społeczeństwo polskiego - trzeci sektor*, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2002, s. 126.

³¹ K. Martens, *Mission Impossible? Defining Nongovernmental Organizations*, „Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations” 2002, Vol. 13, No. 3, s. 217.

Zorientowaną na wykonywanie zadań prowadzoną przez ludzi o podobnych zainteresowaniach. Organizacje pozarządowe dostarczają różnorodnych usług o charakterze filantropijnym, przedstawiają rządowi obawy obywateli, monitorują politykę i zachęcają do uczestnictwa w życiu społecznym. Dostarczają analiz, ekspertyz, służą jako wczesny mechanizm ostrzegawczy, pomagają monitorować wprowadzać międzynarodowe porozumienia. Niektóre organizacje pozarządowe poruszają specyficzne kwestie, takie jak prawa człowieka, środowisko czy też zdrowie³². Od tego czasu, na gruncie zagranicznego i polskiego piśmiennictwa, w ramach instytucji, organizacji oraz podmiotu naukowego, to sformułowanie nabiera/o wielorakich ujęć, które autor niniejszej publikacji zawarł w Tabeli 1.

Tabela 1

Definiowanie terminu „organizacje pozarządowe”

Podmiot definiujący	Treść definicji organizacji pozarządowych
Rada Europy	Organy lub organizacje społeczne założone w celu realizacji przede wszystkim niezarobkowych celów swoich założycieli lub członków. Nie obejmują partii politycznych.
Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie	Nienastawiona na zysk i dobrowolna pod względem członkostwa grupa obywateli, zorganizowana na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym, w której zakres zainteresowań wchodzi kwestie służące dobru powszechnemu. Organizacje pozarządowe pełnią różnorodne funkcje społeczne i składając się z ludzi posiadających wspólny cel, naświetlają rządowi potrzeby obywateli, monitorują implementację różnorodnych programów i polityk, a także zachęcają obywateli państw do udziału w życiu swej społeczności. Dostarczają analizy i ekspertyzy, służą jako mechanizmy wczesnego ostrzegania, a także pomagają w implementacji międzynarodowych porozumień. Niektóre z nich zorganizowane są wokół konkretnej sprawy, jak prawa człowieka, ochrona środowiska czy zdrowie.
Bryant Asley, Wolfgang Bielefeld	Organizacje, które dostarczają przydatnych (w prywatnym znaczeniu) dóbr i usług, w ten sposób służąc określonym celom społecznym. Nie mogą dystrybuować zysków we własnym imieniu, są wolontarystyczne, co oznacza, że są stworzone, utrzymywane i realizowane na podstawie dobrowolnej decyzji i inicjatywy jej członków lub zarządu oraz których działanie ma charakter racjonalny i często opiera się na silnych podstawach ideologicznych.
Hildy Teegen, Jonathan Doh, Sushil Vachani	Prywatna organizacja typu <i>non profit</i> , która ma na celu służyć przede wszystkim społecznym interesom, koncentrując się na wspieraniu i/lub działaniu z zamiarem osiągnięcia społecznego, politycznego i ekonomicznego celu, włączając w to równość, edukację, zdrowie, ochronę środowiska i prawa człowieka.
Iester Salamon, Helmut Anheier	Podmioty, które pomimo swej różnorodności mają pewne cechy wspólne: a) są organizacjami, tj. mają formę instytucjonalną i strukturę, b) są prywatne, tzn. instytucjonalnie niezależne od państwa, c) działają <i>non profit</i> , tzn. nie przynoszą zysków właścicielowi czy menadżerom, d) są samorządne, tj. samodzielnie kontrolują swoje sprawy, e) są dobrowolne, tzn. członkostwo w nich nie jest prawem wymagane i pociąga za sobą pewien poziom dobrowolnego wkładu czasu i pieniędzy.
Piotr Gliński	Stanowią dojrzałe tożsamościowo struktury integrujące grupy obywateli, spełniające kilka podstawowych kryteriów, wśród których wymieniane są przede

³² K. Rogaczewska, *op. cit.*, s. 6.

	wszystkim: prywatny charakter inicjatywy, niezależność, niekomercyjność, a także - znaczny udział wolontariatu. Istotne jest także kształtowanie przez nie postaw osób z nimi związanych oraz będących w kontakcie z nimi. To organizacje prywatne (także w sensie społecznym, tj. jako instytucje grupowe; w każdym razie „niepubliczne”, nierządowe i niepaństwowe). Nie są nastawione na zysk (<i>non profit</i>), są niezależne (od biznesu, agend rządowych). W znacznej mierze ochotnicze i nastawione na zmianę mentalności i zachowań ludzi.
Zbigniew Zawadzki	Grupa jednostek, zrzeszonych wspólną wolą i za zgodą wszystkich osób uczestniczących w niej, tworzących organizację formalną lub nieformalną. Jest to organizacja społeczna lub grupa charytatywna. Grupa taka może być częścią związków zawodowych, kościołów, grup interesu lub innych podmiotów. Ma ona odrębne, samoistne cele i zasady działania, z których na poczynnym miejscu należy przedstawić zasadę działalności nienastawionej na zysk.
Beata Filipiak, Jerzy Ruszała (powołując się na wytyczne Banku Światowego)	Organizacje prywatne, które dążą w swych działaniach do zmniejszenia cierpienia, zajmujące się promocją interesów biednych, ochrony środowiska naturalnego, dostarczające podstawowe usługi socjalne lub zajmujące się rozwojem społeczeństwa.

Źródło: K. Rogaczewska, *Organizacje pozarządowe w polityce międzynarodowej*, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2015, s. 6-8; *Co to jest organizacja państwowa?*, <https://www.unic.un.org.pl/ngo/organizacja.php> [dostęp: 2.11.2022 r.]; B. Filipiak, J. Ruszała, *Instytucje otoczenia biznesu. Rozwój, wsparcie, instrumenty*, Difin, Warszawa 2009, s. 110.

Z kolei istnienie oraz funkcjonowanie organizacji pozarządowych w polskim systemie prawnym zostało zagwarantowane w ustawie zasadniczej, czyli Konstytucji RP, a dokładniej w jej 12 artykule, który stanowi: „Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji”³³. Jednakże, samo pojęcie „organizacja pozarządowa” zostało ujęte dopiero w art. 2 pkt 3 Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. W pierwotnym, prawnym ujęciu, „organizacje pozarządowe” były rozumiane jako „stowarzyszenia, związki, izby oraz organizacje pracodawców i pracobiorców o charakterze ogólnokrajowym w szczególności działające na rzecz osób niepełnosprawnych, tworzone na podstawie odrębnych przepisów”³⁴.

Niemniej jednak, w następnych latach legislatorzy doszli do wniosku, że ta definicja jest nieprzystająca do ówczesnych czasów i doprecyzowano ją zapisem Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, o brzmieniu: „organizacjami pozarządowymi są, niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i niedziałające w celach osiągnięcia zysku,

³³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 ze zm.).

³⁴ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 1997 nr 123 poz. 776), art. 2 pkt 3.

---

osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia, z zastrzeżeniem ust. 4^{35,36}. Tym samym, w Ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych znowelizowano zapis, odnoszący się do definiowania „organizacji pozarządowej”, zamieszczając zamiast rozumienia tego terminu, wyłącznie odnośnik do Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie³⁷.

Aktualnie, po wszelakiego rodzaju nowelizacjach, organizacjami pozarządowymi w ujęciu prawnym są „niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytucjami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi, 2) niedziałające w celu osiągnięcia zysku - osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, z zastrzeżeniem ust. 4^{38,39}.

Zatem jak widzimy, w literaturze naukowej na próżno szukać jednoznacznego, uniwersalnego definiowania terminu „organizacji pozarządowych”. Jest to uwarunkowane między innymi tym, że występuje duża różnorodność omawianych organizacji, a także zacierają się granice pomiędzy sektorem publicznym, a pozarządowym. Za przykład może posłużyć to, że pojawiają się trudności w precyzyjnym rozgraniczeniu organizacji niedziałających dla osiągnięcia zysku (*non-profit organizations*). Ponadto, jak stwierdzają B. Filipiak i J. Ruszała, „wśród organizacji niedziałających dla osiągnięcia zysku można wydzielić dodatkowo prowadzenie działalności nieodpłatnej odpłatnej oraz problemy

---

³⁵ „Przepisów działu li nie stosuje się do: 1) partii politycznych; 2) związków zawodowych i organizacji pracodawców; 3) samorządów zawodowych; 4) fundacji, których jedynym fundatorem jest Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego, chyba że: a) przepisy odrębne stanowią inaczej, b) majątek tej fundacji nie jest w całości mieniem państwowym, mieniem komunalnym lub mieniem pochodzącym z finansowania środkami publicznymi w rozumieniu ustawy o finansach publicznych lub c) fundacja prowadzi działalność statutową w zakresie nauki, w szczególności na rzecz nauki; 5) fundacji utworzonych przez partie polityczne; 6) spółek działających na podstawie przepisów o kulturze fizycznej” [w:] *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873).

³⁶ *Ibidem*, art. 3 ust. 2.

³⁷ „Ileokroć w ustawie jest mowa o organizacjach pozarządowych - oznacza to organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.) [w:] *Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz.U. 2008 nr 14 poz. 92), art. 2 pkt 3.

³⁸ „Przepisów działu li nie stosuje się do: 1) partii politycznych; 1a) europejskich partii politycznych; 2) związków zawodowych i organizacji pracodawców; 3) samorządów zawodowych; 4) (uchylony) 5) fundacji utworzonych przez partie polityczne; 5a) europejskich fundacji politycznych. 6) (uchylony)” [w:] *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz.U. 2020 poz. 1057 ze zm.), art. 3 ust. 4.

³⁹ *Ibidem*, art. 3 ust. 2.

z uchwyceniem momentu, kiedy ta ostatnia, kwalifikowana zostaje już jako działalność gospodarcza organizacji, co rodzi dodatkowe problemy opisu sektora pozarządowego⁴⁰. W tym miejscu, godzi się wyszczególnić rodzaje organizacji *non profit* w krajach rozwiniętych (Tabela 2).

Tabela 2

Rodzaje organizacji *non profit* w krajach rozwiniętych

SKRÓT	PEŁNA NAZWA ORGANIZACJI
BINGO	Big Interlational Non-Governmental Organization - duża, międzynarodowa organizacja pozarządowa
BONGO	Business-Organized Non-Governmental Organization - organizacja pozarządowa tworzona przez przedsiębiorstwa
CS	civil society - społeczeństwo obywatelskie
DONGO	Donor Organized Non-Governmental Organization - organizacja pozarządowa powołana przez prywatnych ofiarodawców (donatorów)
FONGO	Funder Organized Non-Governmental Organization - organizacja pozarządowa tworzona przez fundatora
GONGO	Government-Organized Non-Governmental Organization - organizacja pozarządowa powołana przez agendy rządowe, celem wspierania ich interesów
GRINGO	Government Regulated and Initiated Non-Governmental Organization - organizacja pozarządowa zainicjowana i regulowana przez państwo
NFGO	Not For Gain Organization - organizacja nie nastawiona na zysk
NFP	Not For Profit Organization - organizacja <i>non profit</i> , nie działająca dla zysku
NGDO	Non-Governmental Development Organization - organizacja pozarządowa działająca na rzecz krajów rozwijających się
NGO	Non-Governmental Organization - organizacja pozarządowa
NPO	Not For Profit Organization - organizacja <i>non profit</i> , nie działająca dla zysku
PONGO	Political Non-Governmental Organization - polityczna organizacja pozarządowa
PVO	Private Voluntary Organization - prywatna organizacja dobrowolna (ochotnicza)
QUANGO	Quasi-Autonomous Non-Government Organization - organizacja pozarządowa, której rząd przekazał władzę, ale która nadal jest częściowo kontrolowana i/lub finansowana przez organy rządowe.
VNPO	Voluntary Non Profit Organization - dobrowolna organizacja nie nastawiona na zysk

Źródło: B. Filipiak, J. Ruszała, *Instytucje otoczenia biznesu. Rozwój, wsparcie, instrumenty*, Difin, Warszawa 2009, s. 109; A. Sargeant, *Marketing w organizacjach non profit*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004, s. 16; E. Bogacz-Wojtanowska, *Zarządzanie organizacjami pozarządowymi na przykładzie stowarzyszeń krakowskich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006, s. 28-30.

Wobec powyższego, analizując treści zawarte w Tabeli 1 i Tabeli 2, oraz odwołując się do polskiego systemu prawnego jak również do badań międzynarodowych, należy wskazać pięć cech organizacji pozarządowych, a są nimi:

⁴⁰ B. Filipiak, J. Ruszała/a, *Instytucje otoczenia biznesu. Rozwój, wsparcie, instrumenty*, Difin, Warszawa 2009, s. 110.

„trwała forma organizacyjna,

- strukturalna niezależność od władz publicznych (z tego względu sektor ten nazywany jest również *independent sector*, a określenie to najczęściej spotykane jest w literaturze amerykańskiej),
- działalność nienastawiona na zysk (ewentualne nadwyżki przychodów nad wydatkami mogą być wykorzystywane tylko na działalność statutową), samorządność,
- dobrowolność (dobrowolne członkostwo i praca społeczna)⁴¹.

We współczesnych państwach, gdzie panuje ustrój demokratyczny, życie społeczne odbywa się w III sektorach. Do I sektora zalicza się instytucje i organizacje państwowe (publiczne), do II sektora organizacje prywatne (biznes, przedsiębiorstwa), natomiast III sektorem są organizacje nie będące częścią instytucji państwa i nienakierowane na zysk, czyli organizacje pozarządowe⁴². Stwierdza się, że ten ostatni sektor, pomimo problemów definicyjnych, posiada wielość cech, które go wyróżniają jako osobny, niezależny. Dlatego też, aby można było w sposób przejrzysty to zaprezentować, w Tabeli 3 zestawiono najważniejsze różnice pomiędzy organizacjami trzech sektorów, mając na uwadze takie cechy jak przesłanki działania, priorytety, mandat organizacyjny (prawne podstawy działania), rodzaj odbiorcy usług oraz odpowiedzialność (przed kim odpowiada organizacja)⁴³.

Tabela 3

Podstawowe różnice trzech sektorów

Cechy konstytutywne	I sektor	II sektor	III sektor
przesłanki działania	sprawiedliwość i solidarność społeczna, wyrównywanie szans rozwojowych jednostek i całych grup społecznych, reprezentacja interesów i potrzeb większości, obiektywizacja	postawy przedsiębiorcze, zaspokajanie potrzeb klientów jako warunek utrzymywania się na rynku, sprzedaż dóbr i świadczenie usług według kryteriów rynkowych	dobroczynność, filantropia i miłosierdzie, bezinteresowność i dobrowolność, miłość bliźniego, działania w imieniu mniejszości , spontaniczność, improwizacja, wspólne wartości, intuicja i wrażliwość

⁴¹ *Ibidem*, s. 111-112.

⁴² K. Rogaczewska, *op. cit.*, s. 5.

⁴³ J. Schmidt, *op. cit.*, s. 35.

	i ciągłość działania, unikanie stronniczości, neutralność		
priorytety	realizacja polityki społecznej osadzonej w obowiązujących kanonach ustrojowych i prawnych, standardowe potrzeby i oczekiwania , instytucjonalizacja zaspokajania potrzeb, aktywność dawcy, bierność biorcy	rywalizacja o klientów w celu realizacji zysku umożliwiającego rozwój a przynajmniej utrzymywanie się rynku, działanie niesprzeczne z prawem, dbałość o klientów wewnętrznych i zewnętrznych	strażnik wartości: dobrowolność działania, przedsiębiorczość, partycypacja społeczna, partnerstwo, rzecznictwo ludzi w potrzebie, indywidualizacja, selektywność potrzeb, decentralizacja, deinstytucjonalizacja, subsydiarność w procesie zaspokajania potrzeb, partykularyzm, samopomoc, pomoc wzajemna i samodzielność
mandat organizacyjny (prawne podstawy działania)	konstytucyjnie umocowane organy i instytucje państwa, ustawodawstwo: kodeksy, rozporządzenia, instrukcje	umocowanie zależne od rodzaju własności i od formy organizacyjnoprawnej, kodeks handlowy, decyzje jednoosobowe lub uchwały organów statutowych, regulaminy	statut i ewentualne regulaminy wewnętrzne, uchwały, decyzje ciał statutowych, np. rad i zarządów
odbiorca usług	obcy człowiek - klient: kontrolowana serdeczność, dystans, istotna perspektywa instytucjonalna w relacjach z odbiorcą	obcy człowiek - klient nasz pan, kontrahent: troska o satysfakcję i lojalność klienta jako instrument generowania zysku	nasz człowiek: bliskość emocjonalna, wielowymiarowe interakcje oraz identyfikacja z beneficjentami aktywności
Odpowiedzialność (przed kim odpowiada organizacja)	wobec właścicieli, wobec elektoratu, wobec odbiorców, rezultatów działania	wobec właścicieli	wobec odbiorców, rezultatów działania

Źródło: E. Bogacz-Wojtanowska, S. Wrona (pod. red.), *Zarządzanie organizacjami pozarządowymi*, Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016, s. 15.

Analizując literaturę przedmiotu z zakresu organizacji pozarządowych, możemy doszukać się rozmaitych ich klasyfikacji⁴⁴. Taki stan oznacza, że te podmioty odznaczają się ogromną różnorodnością - czy to jeśli chodzi o cechy szczególne, czy obszary działania, czy

⁴⁴ J. Domański, *Zarządzanie strategiczne organizacjami non profit w Polsce*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010, s. 31-38; R. Courtney, *Strategie Management for Voluntary Non-profit Organizations*, Taylor & Francis Ltd., London-New York 2002, s. 38-43; J. Blicharz, *Udział polskich organizacji pozarządowych w wykonywaniu zadań administracji publicznej*, Kolonia Limited, Wrocław 2005, s. 71-78; B. Iwankiewicz-Rak, *Marketing organizacji niedochodowych* [w:] A. Styś (red.), *Marketing usług*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003, s. 182; E. Bogacz-Wojtanowska, *op. cit.*, s. 32-37.

---

o cele, jakie im przyswiecają. Dlatego też, godzi się przedstawić najpopularniejszą, według E. Bogacz-Wojtanowskiej, klasyfikację organizacji pozarządowych według obszaru działania i „aktywności ekonomicznej” (Międzynarodowa Klasyfikacja Organizacji Pozarządowych):

- „kultura i rekreacja {sport, sztuka, rekreacja, kluby),
- edukacja,
- zdrowie i ochrona,
rozwój i mieszkalnictwo {rozwój społeczno-gospodarczy, rozwój lokalny, zatrudnienie, bezrobocie, mieszkalnictwo),
- środowisko {ochrona środowiska naturalnego, kontrola zanieczyszczeń, opieka nad zwierzętami), usługi społeczne {opieka nad dziećmi, młodzieżą, starszymi i niepełnosprawnymi, wsparcie materialne i inne),
- prawo, obrona prawna, polityka {organizacje reprezentujące grupy społeczne, stowarzyszenia obywatelskie, mniejszości narodowe, pomoc ofiarom przemocy, partie polityczne),
- organizacje pośredniczące, filantropijne i wspierające działalność wolontariuszy {fundacje udzielające dotacji, organizacje wspierające inne, działające w konkretnym celu),
- działalność międzynarodowa {pomoc humanitarna, programy wymiany, organizacje walczące o prawa człowieka),
- religia {organizacje religijne),
- działalność gospodarcza, związki zawodowe, stowarzyszenia zawodowe, pozostałe organizacje”⁴⁵.

Warta uwagi jest także nasza, rodowita typologia organizacji pozarządowych, która została zaproponowana przez Z. Lasocika. Podzielił on te organizacje, ze względu na profil działalności⁴⁶:

- samopomocowe (działają na rzecz swoich członków, np. organizacja emerytów firmy X w miejscowości V);
- opiekuńcze (świadczą usługi dla wszystkich, którzy są w potrzebie bądź wyłącznie dla pewnych kategorii osób, np. organizacja opieki nad dziećmi głuchymi),

---

⁴⁵ E. Bogacz-Wojtanowska, *op. cit.*, s. 34.

⁴⁶ Z. Lasocik, *Kilka uwag a roli organizacji pozarządowych w państwie demokratycznym*, Fundusz Współpracy, Warszawa 1994, s. 5.

- przedstawicielskie (reprezentują interesy określonych grup społecznych, określonych społeczności, np. społeczny komitet mieszkańców);
- mniejszości (reprezentują interesy grup mniejszości, np. mniejszości religijnych, wyznaniowych, narodowościowych, itp.);
  - tworzone *ad hoc* (powstają dla przeprowadzenia określonej akcji);
  - hobbystyczna-rekreacyjne (grupy osób, które są zainteresowane określoną sferą aktywności, np. organizacja filatelistyczna);
- zadaniowe (wykonują funkcje, które są zlecone przez władze, np. organizacja zajmująca się ochroną parku);
- „tradycyjne” (o szerokiej formule aktywności, jak i jednostek, na rzecz których działają).

1.3. Funkcjonowanie trzeciego sektora na obszarach wiejskich

Pomimo powszechnego ubolewania naukowców z zakresu socjologii nad małą aktywnością obywatelską Polaków, która wyraża się m.in. niską frekwencją wyborczą oraz małą liczbą ludzi działających w organizacjach pozarządowych, obserwuje się oznaki pozytywnych zmian. Mianowicie zauważalny jest wzrost liczby wiejskich organizacji, w których to profesjonalizują się, aktywizują i otwierają na nowe pola działań⁴⁷. Dlatego też, należy zwrócić uwagę na działania organizacji pozarządowych z obszarów wiejskich, prowadzące do rozwoju działania gospodarczego. Do najczęstszych godzi się zaliczyć:

- „rozwój turystyki, w tym przede wszystkim agroturystyki i ekoturystyki;
- aktywizacja gospodarcza mieszkańców, określana też jako promocja i wsparcie małej i średniej przedsiębiorczości;
  - upowszechnianie energii odnawialnej i upraw energetycznych;
  - gospodarcze wykorzystanie produktów lokalnych i tradycyjnych, najczęściej w skojarzeniu z działaniami nastawionymi na rozwój turystyki;
- upowszechnianie i promocja rolnictwa ekologicznego produkcja żywności ekologicznej;
- wypracowanie lokalnej marki promującej region⁴⁸.

⁴⁷ M. Iwańska, *Rolo organizacji pozarządowych w rozwoju obszarów wiejskich*, „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego” 2009, nr 2, s. 67-68.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 69.

Z kolei w obrębie rozwoju społecznego obszarów wiejskich, działania jakie podejmują organizacje pozarządowe to w głównej mierze:

„budowanie kapitału społecznego, integracja mieszkańców poprawa komunikacji społecznej;

- tworzenie lepszych warunków dla aktywnego odpoczynku, rekreacji i uprawiania sportu;
- dbałość o zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, wzmacnianie poczucia tożsamości mieszkańców i związku z miejscem zamieszkania;
- edukacja, rozwój umiejętności i zainteresowań mieszkańców⁴⁹.

1.4. Społeczeństwo obywatelskie

Społeczeństwo obywatelskie definiowane jest jako „grupa ludzi, powiązanych niehierarchicznymi więziami społecznymi, cechujących się aktywnością w różnych sferach życia publicznego, jak również otwartością na zmiany”⁵⁰. Z kolei w nieco innym ujęciu, społeczeństwo obywatelskie może być rozumiane jako „sfera instytucji, organizacji i indywidualnych osób, ulokowanych między rodziną, państwem i rynkiem, w których ludzie zrzeszają się dobrowolnie, by realizować wspólne interesy i cele”⁵¹. Wobec powyższego, społeczeństwo obywatelskie to termin znacznie szerszy od społeczeństwa świadomego prawnie. Jego istotą jest społeczeństwo, które podejmuje samodzielne inicjatywy bez zachęty władzy. Zatem jest to społeczeństwo, które się samoorganizuje. Pewną pochodną samoorganizacji społeczeństwa będzie także powstawanie organizacji pozarządowych, w tym także tych, co monitorują prawo w ramach swojej działalności. Kryteria mogące uznać za miarę „obywatelskości” społeczeństwa (bycia dobrym obywatelem) dość trafnie nakreśliła J. Trzęsiok w ramach publikacji pt.: „Społeczeństwo obywatelskie - analiza świadomości i postaw Polaków z wykorzystaniem wielowymiarowych metod statystycznych”⁵². Przedmiotowe badania przeprowadzono w oparciu o pytania kierowane do ankietowanych,

---

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ A. Siciński, *op. cit.*

⁵¹ H.K. Anheier, L. Carlson, *op. cit.*

⁵² J. Trzęsiok, *Społeczeństwo obywatelskie - analiza świadomości i postaw Polaków z wykorzystaniem wielowymiarowych metod statystycznych*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2018, nr 508.

---

koncentrujące się na tym, na ile ważnym jest, aby być dobrym obywatelem. Kryteria te przedstawiają się następująco⁵³:

- zawsze brać udział w wyborach,
- nigdy nie próbować uchylać się od płacenia podatków,
zawsze przestrzegać prawa,
- kontrolować pracę rządu,
- być aktywnym w stowarzyszeniach społecznych lub politycznych,
- starać się zrozumieć argumenty ludzi o odmiennych poglądach,
- przy zakupie produktów brać pod uwagę także względy polityczne, etyczne lub środowiskowe, nawet jeśli produkty te są droższe,
- pomagać ludziom w Polsce, którym żyje się gorzej niż mnie samemu,
- pomagać ludziom w innych częściach świata, którym się żyje gorzej niż mnie samemu.

Powracając jednak do kwestii terminologii, zdziwienie zapewne wzbudzić może fakt, że termin „społeczeństwo obywatelskie” ma pochodzenie ewidentnie marksistowskie. Jednakże, z literatury przedmiotu możemy się dowiedzieć, że w czasach pierwszej „Solidarności” nie znano oraz nie stosowano przedmiotowego pojęcia, wypracowując w zamian myśl samorządnej Rzeczypospolitej⁵⁴. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że to pojęcie jest wyjątkowo pojemne i uniwersalne, a co najważniejsze - budzi pozytywne skojarzenia.

---

⁵³ Ibidem, s. 220.

⁵⁴ „Za pośrednictwem koncepcji samorządnej Rzeczypospolitej myśl programowa pierwszej „Solidarności” wyraziła swoje dążenie do autonomii i stworzenia własnego alternatywnego wycinka rzeczywistości w sposób odpowiadający myśli socjaldemokratycznych ruchów robotniczych z przełomu XIX i XX wieku. Zarówno solidaryzm społeczny, jak i samorządność rozumiana jako aktywność obywatelska wpisywały się w tradycję dziewiętnastowiecznych ruchów robotniczych na ziemiach polskich. Ich myśl osadzona była w socjaldemokratycznej rzeczywistości rządów Jimmy’ego Cartera zdefiniowanej przez keynesizm. Nikt wówczas nie śnił o neoliberalnych przemianach zapoczątkowanych niebawem przez Ronalda Reagana i Margaret Thatcher” [w:] P. Załęski, *Społeczeństwo obywatelskie według „Solidarności” i PZPR* [w:] W. Misztal, A. Kościański (pod red.), *Rozdroża praktyki i idei społeczeństwo obywatelskiego*, Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2011, s. 19; P. Załęski, *Neoliberalizm i społeczeństwo obywatelskie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2012, s. 111-121.

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE NA OBSZARZE WIEJSKIM -
WYZWANIA

2.1. Dywersyfikacja źródeł finansowania

Istnieją wszelakiego rodzaju podziały organizacji pozarządowych, ze względu na dany czynnik. Jednym z nich jest podział ze względu na źródła finansowania ich działalności, która określona jest w statucie. Dlatego też, w literaturze doszukać się można następującego podziału, za pomocą którego, wyróżnia się organizacje:

- „czerpiące przychody ze sprzedaży usług towarów (samofinansujące się poprzez prowadzenie działalności gospodarczej),
- pozyskujące przychody z dotacji, kontraktów grantów, czyli wpływy pochodzące z instytucji publicznych,
- pozyskujące przychody z darowizn i zbiórek pieniędzy, czyli takie, które pochodzą od indywidualnych darczyńców i przedsiębiorstw,
- korzystające ze składek członkowskich⁵⁵.

Ponadto, godzi się odnieść do Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁵⁶, w której to został wprowadzony mechanizm, stanowiący o 1%⁵⁷, polegający na dobrowolnym przekazaniu 1% należnego podatku na wsparcie wskazanej przez siebie organizacji pożytku publicznego⁵⁸. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że przychody OPP (organizacji pożytku publicznego) z tytułu 1% z roku na rok są coraz większe, osiągając poziom 907 mln zł w 2020 roku⁵⁹.

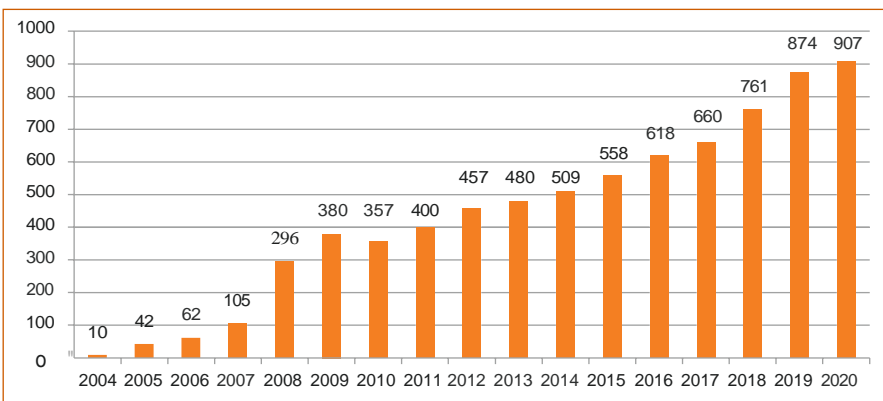
⁵⁵ E. Bogacz-Wojtanowska, *Istota i podstawowe zasady funkcjonowania organizacji pozarządowych* [w:] E. Bogacz-Wojtanowska, S. Wrona (pod red.), *op. cit.*, s. 26-27.

⁵⁶ *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz.U. 2022 poz. 1327).

⁵⁷ Od 1.01.2023 r. będzie to 1,5% w przypadku zarejestrowania statusu pożytku do 30 listopada 2022 r. [w:] *Do kiedy trzeba zarejestrować status pożytku, żeby móc zbierać 1,5% w 2023 roku?*, <https://publiucystyka.ngo.pl/do-kiedy-trzeba-zarejestrowac-status-pozytku-zeby-moc-zbiera-c-1-5-w-2023-roku> [19.10.2022 r.].

⁵⁸ *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz.U. 2022 poz. 1327), art. 27 ust. 1; K. Jasnosz, *Kształtowanie się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce po 1989 roku i jego obecna kondycja*, „Rocznik Administracji Publicznej” 2020, nr 6, s. 184.

⁵⁹ *Organizacje pożytku publicznego i 1% w 2019 r./2020 r.*, https://siat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5490/4/5/1/organizacje_pozytku_publicznego_i_1_procent_w_2019-2020.pdf [19.10.2022 r.].

Wykres 1. Suma środków (w milionach) przekazanych OPP w ramach mechanizmu 1% w latach 2004-2020
 Źródło: *Organizacje pożytku publicznego i 1% w 2019 r./2020 r.*,
https://stal.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5490/4/5/1/organizacje_pozytku_publicznego_i_1_procent_w_2019-2020.pdf [2.11.2022 r.].

Mając na uwadze powyższe, czyli różnorodność pozyskiwania środków finansowych przez trzeci sektor, należy zwrócić uwagę na to, że organizacje muszą jednocześnie rozwijać oraz podtrzymywać dobre relacje nie tylko z wolontariuszami, ale także z darczyńcami. Ponadto, muszą podnosić kompetencje w odniesieniu do przepisów podatkowych oraz związanych z nimi regulacjami prawnymi. Dlatego też, godzi się wspomnieć o strategicznym dylemacie trzeciego sektora, czyli tzw. „balansowaniu na linii⁶⁰” jako procesu, w którym należy utrzymać zrównoważony rozwój organizacji pozarządowej, przy jednoczesnym zachowaniu autonomiczności i odporności na wpływy pozostałych sektorów⁶¹.

Środki finansowe, które zapewniają funkcjonowanie organizacji pozarządowych, stają się paradoksalnie ich głównym problemem⁶². Jest to umotywowane tym, że istnieje mnogość przykładów, które pokazują, że brak jasno sprecyzowanej i zrównoważonej strategii rozwoju, prowadziło do urynkowania danej organizacji pozarządowej, jednocześnie zamieniając ją w swego rodzaju przedsiębiorstwo, bądź do wypaczenia idei pozarządowości, czyli zawłaszczenia trzeciego sektora⁶³.

⁶⁰ W. Goszczyński, R. Kamiński, W. Knieć, *Dylemat linoskoczka, czyli o profesjonalizacji autentyczności i perspektywach rozwoju organizacji pozarządowych na wsi i w małych miastach*, Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich, Toruń-Warszawa 2013.

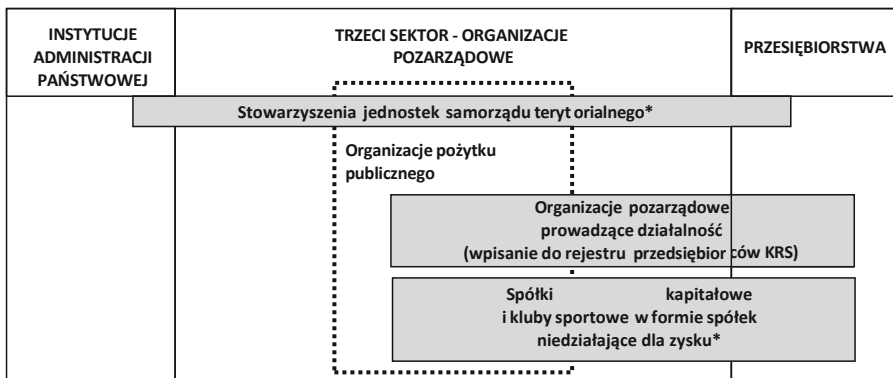
⁶¹ E. Piszczyk, W. Knieć, T. Marcysiak, *op. cit.*, s. 17.

⁶² D. Jegorow, *Ekonomizacja sektora pozarządowego w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie”, nr 105, s. 105.

⁶³ *Ibidem*, s. 106.

W.A. Ninacs przedstawił miejsce organizacji pozarządowych, wpisując je w obszar instytucji gospodarki społecznej (biały obszar), jednocześnie będąc uzupełnieniem instytucji, które znajdują się poza sferą gospodarki społecznej (ciemnoszary obszar) oraz grup pośrednich (jasnoszary obszar), mających cechy typowo nastawione na zysk, zatem trudno je zaliczyć do trzeciego sektora (Rysunek 1)⁶⁴.

Objaśnienia

* organizacje zrównane z pozarządowymi na mocy art. 3 ust. 2 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Rysunek 1. Miejsce trzeciego sektora w gospodarce

Źródło: K. Lorentowicz, S. Kalinowski, W. Wyduba, *Finansowanie wiejskich organizacji pozarządowych*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2020, nr 115, s. 288.

W aspekcie dywersyfikacji źródeł finansowania względem organizacji pozarządowych, godzi się wspomnieć, że przedmiotowe organizacje mogą prowadzić działalność gospodarczą, a przejawem marketyzacji (urynkowienia sektora publicznego) sektora NGO jest również prowadzenie przez te organizacje działalności ekonomicznej w formie czy to spółki z ograniczoną odpowiedzialnością czy spółdzielni socjalnej⁶⁵. Konsekwencją „ekonomizacji” trzeciego sektora jest uczestnictwo organizacji pozarządowych w rynku. To sprawia, że ulokowano je na styku trzeciego sektora oraz sektora przedsiębiorstw⁶⁶.

⁶⁴ W.A. Ninacs, *A Review of the Theory and Practice of Social Economy*, „SRDC Working Paper Series” 2002, Vol. 2, No. 2, s. 7.

⁶⁵ J. Hausner, N. Laurisz, *Czynniki krytyczne tworzenia przedsiębiorstw społecznych. Przedsiębiorstwo społeczne. Konceptualizacja* [w:] J. Hausner (red.), *Przedsiębiorstwa społeczne w Polsce. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2008, s. 17; E. Bogacz-Wojtanowska, *Istota i podstawowe zasady funkcjonowania organizacji pozarządowych* [w:] E. Bogacz-Wojtanowska, S. Wrona (red.), *op. cit.*, s. 11–29.

⁶⁶ K. Lorentowicz, S. Kalinowski, W. Wyduba, *Finansowanie wiejskich organizacji pozarządowych*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2020, nr 115, s. 289.

Warto także odnieść się do problemu ogromnej nierównomierności w stosunku do rozmieszczenia zasobów w trzecim sektorze. NGOs to nie tylko duże organizacje, które dysponują znacznymi budżetami, ale to także te, niewielkie, prosperujące na poziomie lokalnym podmioty, posiadające niskie przychody⁶⁷. Trudności w pozyskiwaniu środków finansowych przez lokalne organizacje pozarządowe upatrywane są w głównej mierze za pomocą kontaktów z administracją publiczną⁶⁸. Wiąże się to z niebywale skomplikowaną procedurą dotyczącą składania wniosków, odnoszących się do dotacji, celem finansowania działalności statutowej danej organizacji. Dlatego też bardzo ważne jest ułatwienie trybów składania przedmiotowych wniosków, które tyczą się realizacji projektów podejmowanych przez przedmiotowe organizacje. Trudności te mogłyby być w pewnym stopniu zniwelowane poprzez pogłębianie kompetencji personelu organizacji pozarządowych. Jednakże w tym aspekcie także rodzą się problemy, ponieważ wiele z NGOs nie ma środków finansowych na istotne szkolenia z tego, czy innego obszaru dla kadry zarządzającej organizacją pozarządową⁶⁹.

2.2. Rekrutacja wolontariuszy i problem luki pokoleniowej

Problemem braku chętnych osób do zaangażowania w działania organizacji pozarządowych zajęli się w 2014 roku dolnośląscy pozarządowcy, pracujący nad strategią rozwoju III sektora⁷⁰. Przede wszystkim zdiagnozowano, że występuje niewielki przyrost w sektorze NGO osób z nowymi pomysłami i ideami, a wraz z odejściem lub wypaleniem się lidera bądź liderki przedmiotowej organizacji, grozi jej upadek⁷¹. Dodatkowo, dolnośląscy pozarządowcy zwrócili uwagę na to, że⁷²:

- pojawiała się niewielka liczba nowych osób we władzach w organizacjach a zarazem niewielka liczba osób, którzy brali współodpowiedzialność za los organizacji;

---

⁶⁷ *Ibidem*, s. 303.

⁶⁸ Z. Brodziński, P. Bórawski, J.W. Dunn, *Development of Non-Governmental Organizations in Poland*, „ContemporaryEconomics”2017, Vol. 11, No. 4, s. 411.

⁶⁹ K. Lorentowicz, S. Kalinowski, W. Wyduba, *op. cit.*, s. 303.

⁷⁰ Z. Matuszka, *Zmiana pokoleniowa, a może konieczność nowego przywództwa w III sektorze?*, <https://publicystyka.ngo.pl/zmiana-pokoleniowa-a-moze-koniecznosc-nowego-przywodztwa-w-iii-sektorze> [21.10.2022 r.].

⁷¹ *Zmiana „pokoleniowa” - nowe przywództwo w trzecim sektorze: skąd i jak wprowadzać nowych lub młodych oraz jak czerpać od doświadczonych?*, <https://api.ngo.pl/media/get/17559> [21.10.2022 r.].

⁷² *Ibidem*.

■ wizerunek sektora NGO w kontekstach miejsca rozwoju oraz aktywności był nieatrakcyjny, w następstwie czego występowała niska skala przystępowania nowych osób - w szczególności dzieci i młodzieży - do organizacji;

organizacje niewystarczająco otwierały się na możliwość poszerzania składów swoich zespołów;

• wiele aktywnych w społeczeństwie jednostek, a nie przynależących do III sektora, nie przystępowało do już istniejących organizacji, natomiast zakładały nowe.

Warto także nadmienić, że obawy pozarządowych ekspertów dotyczyły takich przypadków, w których organizacje pozarządowe mogłyby stać się własnością liderów niedbających o rekrutację nowych osób. Dlatego też mogłoby pojawić się zjawisko stanowiące o tym, że wiejscy społecznicy poszliby do ruchów miejskich⁷³.

Brak osób chętnych do zaangażowania się w działania organizacji pozarządowych to od lat jeden z największych problemów III sektora w Polsce. Jest to niezależne od lokalizacji, bowiem ów problem dotyczy zarówno organizacji pozarządowych, które realizują swoją statutową działalność na terenach miejskich, jak i tych, które funkcjonują na obszarach wiejskich. Jednocześnie trzeba zaznaczyć, że na wsi, aktywnie zaangażowanych jest 40% członków organizacji pozarządowych, a w miejskim sektorze pozarządowym jest ich tylko 29%⁷⁴. Dodatkowo, jak wynika z badań przeprowadzonych w 2018 roku, 48% organizacji wiejskich wskazuje, że problemem jest brak następców/następczyń dla obecnych liderów/liderek⁷⁵.

W porównaniu do organizacji miejskich, organizacje wiejskie stoją w kontekście rekrutacji nowych członków przed trudniejszym zadaniem. Na obszarze wiejskim, trudniej o następców, którzy mogliby przejąć kierowanie organizacją pozarządową⁷⁶, bowiem organizacje wiejskie zazwyczaj opierają swoje statutowe działania na osobie w wieku senioralnym, osobie starszej, dysponującej większą ilością wolnego czasu od osób młodszych, które są jeszcze w wieku produkcyjnym. Jednakże, pomimo to, że danego lidera-seniora otaczają młode osoby, to z uwagi na zobowiązania rodzinne oraz pracę

---

⁷³ Jeden z wniosków z dyskusji członków dolnośląskiego Regionalnego Panelu Ekspertów (Matuszka 2014) [w:] E. Piszczek, W. Knieć, T. Marcysiak, *op. cit.*, s. 18.

⁷⁴ B. Charycka, M. Gumkowska, M. Arczewska, *Oblicza lokalności. Organizacje pozarządowe na wsi*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2020, s. 7.

⁷⁵ *Ibidem*, s. 13.

⁷⁶ E. Piszczek, W. Knieć, T. Marcysiak, *op. cit.*, s. 18-19.

---

zawodową, nie chcą bądź nie mogą angażować się w takim stopniu, żeby dana organizacja funkcjonowała poprawnie, czyli myśląc o przyszłym zarządzaniu organizacją⁷⁷. Jak zauważają autorzy Raportu, przyczyną braku zaangażowania się młodych ludzi z terenów wiejskich w działalność na rzecz miejscowych organizacji pozarządowych jest niechęć do naśladowania stylu zaangażowania osób z pokolenia ich rodziców. Ekspertki wskazują, że młodzi obserwują, iż niejednokrotnie to zaangażowanie odbywa się kosztem dużej ilości wolnego czasu, jak również trudnych relacji z poszczególnymi członkami lokalnej społeczności⁷⁸. Należy także odnieść się do tego, że przeszkodą dla zapewnienia ciągłości działalności organizacji, a co za tym idzie, wymiany pokoleniowej w organizacji, może być silny lider, który jest wybierany co kadencję. Często liderzy nie dopuszczają na swoje miejsce innych lokalnych aktywistów. Zatem, taki lider odchodząc po okresie przewodniczenia organizacji, zazwyczaj nie ma przygotowanych następców, dlatego też organizacja może stać przed koniecznością zakończenia swojej działalności⁷⁹.

Badani przedstawiciele organizacji pozarządowych z terenów wiejskich podkreślają, że nadal brakuje osób, chcących angażować się w działania społeczne bądź zazwyczaj jest to samo, niewielkie grono osób⁸⁰. Jednocześnie zdarza się, że w pracy w organizacjach wiejskich są zaangażowane osoby, które nie są jej formalnymi członkami. Co więcej, aktywność tych osób nierzadko jest nawet większa od tych, którzy są formalnie zrzeszeni⁸¹. To sprawia, że nieformalne ruchy społeczne czy też spontaniczne inicjatywy oddolne, stanowią niebywale istotny element, który wspiera rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Ta nieformalna aktywność w literaturze nazywana jest „czwartym sektorem”⁸².

Obecnie w Polsce, do najliczniejszych organizacji społecznych na obszarach wiejskich, należy zaliczyć Ochotnicze Straże Pożarne (OSP) oraz Kola Gospodyń Wiejskich (KGW). W przypadku OSP, w dzisiejszych czasach z uwagi na podejmowaną pracę zarobkową poza obszarem rolnictwa oraz wzrost aspiracji edukacyjnych, co wiąże się z kształceniem

---

⁷⁷ B. Charycka, M. Gumkowska, M. Arczewska, *op. cit.*, s. 13.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ *Ibidem*, s. 14.

⁸⁰ *Ibidem*, s. 15.

⁸¹ J. Przewsocka, P. Adamiak, J. Herbst, *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2012*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2013, s. 69.

⁸² S. Nałęcz, T. Sekuła, K. Borysiak, R. Wilk, *Metodologia badań SOF-1 i SOF-4 za 2012 rok [w:] Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego i pracodawców w 2012 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014, s. 18-19; E. Piszczek, W. Knieć, T. Marcysiak, *op. cit.*, s. 19.

---

w odległym od domu rodzinnego miejscu, brakuje potencjalnych ochotników. Natomiast młodzi ochotnicy skarżą się na panującą w OSP stagnację, brak wizji rozwoju oraz brak motywacji zarządu do działań na rzecz podniesienia sprawności bojowej zastępu strażackiego⁸³. W podobnym tonie wyniki badań przedstawiło stowarzyszenie Klon/Jawor, bowiem jak możemy przeczytać, w aspekcie potencjału młodych w OSP stwierdza się, że obok kłopotów z finansowaniem przedmiotowej działalności OSP, a także działających przy nich młodzieżowych drużyn, odczuwalny jest pogłębiający się problem kapitału ludzkiego - brak osób gotowych do bezinteresownego zaangażowania oraz trudność w utrzymaniu personelu, wolontariuszy, jak i wypalenia liderów⁸⁴.

Zgola odmienny stan faktyczny dotyczy KGW. W ostatnim czasie, stały się istotnym aktorem społecznym w środowisku wiejskim. Przede wszystkim należy wspomnieć, że od 20 listopada 2018 roku, te organizacje działają na podstawie aktu prawnego, umożliwiającego im ubieganie się o środki finansowe z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). Efektem tego, był niebywale dynamiczny wzrost liczby zarejestrowanych kół - od wejścia w życie ustawy: ponad 8 tysięcy. Jednakże, nierzadko zdarzało się, że wraz z poznaniem wszystkich obowiązków wiążących się z rejestracją organizacji, członkinie nowopowstałych kół spotkało rozczarowanie, czy nawet poczucie wprowadzenia w błąd⁸⁵.

2.3. Problemy kadr organizacji pozarządowych

Działalność trzeciego sektora w krajach europejskich w drugiej dekadzie XXI wieku zmagają się z szeregiem problemów, które stanowią dla przedmiotowych organizacji pozarządowych nowe wyzwania. Jednym z nich, prócz wcześniej już opisywanych, są te, związane z przejmowaniem przez nie coraz większej ilości zadań, przy jednoczesnym zmniejszeniu się zasobów ludzkich, czyli specjalistów oraz wolontariuszy. Dlatego też, w najbliższej dekadzie, istotne dla rozwoju trzeciego sektora będzie utrzymanie wysokiego

---

⁸³ T. Marcysiak, *Ochotnicza Straż Pożarna w Polsce- czynniki determinujące wymianę pokoleń*, „Więś i Rolnictwo” 2021, nr 2(191), s. 117.

⁸⁴ B. Charycka, M. Gumkowska, *OSP - potencjał młodych. Raport z badań Ochotniczych Straży Pożarnych i młodzieży w nich działającej*, Stowarzyszenie Klon/Jawor. Warszawa 2021, s. 58.

⁸⁵ B. Charycka, M. Gumkowska, M. Arczewska, *op. cit.*, s. 22; B. Fedyszak-Radziejowska, Sytuacja społeczno-ekonomiczna, postawy i wartości mieszkańców wsi [w:] J. Wilkin, A. Hałasiewicz (red. nauk.), *Polska wieś 2020. Raport o stanie wsi*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2020, s. 68.

---

poziomu kwalifikacji liderów, a także rozwój innowacyjnego sposobu zarówno samej organizacji, jak i zarządzania nią⁸⁶.

W tym miejscu, należy odnieść się do tego, że liderzy organizacji pozarządowych, chcąc utrzymać wysoki poziom organizacji, a także wysoki poziom skuteczności w aspekcie dostarczania usług lokalnej społeczności, konkurują z innymi sektorami, najpierw o pozyskanie, a potem o utrzymanie utalentowanych ludzi. Niestety dla trzeciego sektora, niejednokrotnie przegrywają w tej „walce”, a w głównej mierze powodem jest oferowanie niższych pensji - w stosunku do sektora biznesu - jakie mają możliwość zaoferować uzdolnionym jednostkom, które poszukują zatrudnienia, a mogącym stanowić o sile kapitału ludzkiego organizacji pozarządowych. Jednakże, notowane w obszarze trzeciego sektora braków nowych, a zarazem dobrze wykwalifikowanych liderów, piętnuje problem inny, czyli podeszły wiek dotychczasowego kierownictwa, których zastąpienie nie jest wyłącznie kwestią „wypełnienia” stanowiska pracy, lecz także umiejscowienia lidera w obszarze kooperowania z innymi organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami państwowymi⁸⁷.

Zdaniem K. Zajdy, bazując na opinii międzynarodowych ekspertów, którzy zajmują się badaniem związku zaangażowania obywatelskiego i innowacji społecznych względem poziomu jakości życia na obszarach wiejskich, niebywale istotną rolę w budowaniu dobrych relacji oraz w nawiązywaniu skutecznej współpracy pomiędzy sektorami, mają między innymi takie zmienne jak: wykształcenie liderów, wysoki poziom przedsiębiorczości, jak również kompetencje społeczne i kreatywność⁸⁸.

Do wspomnianego już problemu, dochodzi kolejny, odnoszący się do rekrutacji, a później także i zatrzymania wolontariuszy, czyli związania ich z trzecim sektorem⁸⁹. Przeszkodą długoterminowego związania się wolontariuszy z daną organizacją pozarządową stoją zarówno braki kadrowe, jak i wzrost aspiracji nowego pokolenia wolontariuszy⁹⁰. Ma to miejsce w szczególności konkurowania pomiędzy sobą organizacjami, które działają w obszarze tożsamyh wyzwań. Dlatego też, wolontariusze zazwyczaj dołączają do takiej organizacji, która

---

⁸⁶ F. Adro, J.C. Correia Leitao, *Leadership and Organizational Innovation in the Third Sector: A Systematic Literature Review*, „International Journal of Innovation Studies” 2020, Vol. 4, No. 2, s. 51.

⁸⁷ E. Piszczek, W. Knieć, T. Marcysiak, *op. cit.*, s. 22.

⁸⁸ K. Zajda, *Wdrażanie innowacji społecznych przez wiejskie organizacje pozarządowe*, „Wieś i Rolnictwo” 2017, nr 4 (177), s. 101.

⁸⁹ E. Schreiner, S.B. Trent, K.A. Prange, J.A. Allen, *Leading volunteers: Investigating volunteers' perceptions of leaders' behavior and gender*, „Nonprofit Management and Leadership” 2018, Vol. 29, No. 2, s. 241-260.

⁹⁰ P. Mikołajczak, P. Bajak, *Does NGOs' Commercialization Affect Volunteer Work? The Crawling out or Crawling in Effect*, „Public Organization Review” 2021, No. 21, s. 104.

---

zaferuje im m. in. szkolenia, bądź udział w konferencjach, zatem możliwość rozwoju swojej osoby⁹¹.

Promowanie oraz inwestowanie w edukację liderów, co wiąże się z podnoszeniem ich kompetencji, pozwoli na dobrą współpracę pomiędzy organizacjami pozarządowymi a urzędami na poziomie lokalnym⁹². Zatem, stabilne organizacje pozarządowe to te, które charakteryzują się typem lidera, skutecznym w szukaniu rozwiązań podczas występowania sytuacji kryzysowych⁹³. Owe sytuacje kryzysowe to rotacja wolontariuszy, relacje pomiędzy zarządem organizacji a administracją państwową, zdolność do konsolidacji trzeciego sektora w celu uzyskania efektu synergii oraz specyficznego typu kultury organizacyjnej organizacji *non-profit*, uwzględniającej jakość kapitału społecznego, umiejętności w zakresie lobbingu, czy zorientowanie na rozwiązania innowacyjne. Wymienione elementy stanowią istotny wpływ na trwałość organizacji pozarządowej⁹⁴.

Ponadto, K. Zajda zauważa, że niski potencjał w aspekcie tworzenia lokalnych inicjatyw o charakterze innowacyjnym, jest uwarunkowany brakiem na danym terytorium odpowiedniej instytucji w tym zakresie, czyli organizacji pozarządowych bądź lokalnych przedsiębiorców. Co więcej, badaczka zaobserwowała brak spójnej oraz trwałej współpracy pomiędzy instytucjami, a organizacjami. Jednocześnie zdaniem K. Zajdy, to lokalne grupy działania (LGD) oferują oraz zapewniają dobrą płaszczyznę współpracy dla wszystkich podmiotów, które są zainteresowane wdrażaniem innowacji społecznych na rzecz wielofunkcyjnego zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich⁹⁵. Obecnie, polska wieś zmagają się z problemami związanymi z malejącą liczbą rolników, starzeniem się społeczności wiejskich, zanikiem usług publicznych i komercyjnych, brakiem połączeń komunikacyjnych i w efekcie także wyludnianiem się wielu wsi. Dlatego też, „wiejskość”, jaką znaliśmy przez ostatnie kilkadziesiąt lat, zanika. Jednakże, nie zanika sama wieś, lecz staje się inna. Toteż, jaka ona będzie, zależy od tego, które z trendów rozwojowych będą się umacniały⁹⁶.

---

⁹¹ *Ibidem*, s. 115.

⁹² K.K. Zajda, 5. Pasikowski, *Traits of Leaders of Rura/ Non-governmental Organisations as Predictors of Collaborative Between NGOs and Rura/ Gmina Offices: Voices from Central Poland*, „Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations” 2018, No. 31, s. 345-358.

⁹³ J.N. Valero, K. Jung, S.A. Andrew, *Does transformational leadership build resilient public and nonprofit organizations?*, „Disaster Prevention and Management” 2015, Vol. 24, No. 1, s. 4-20.

⁹⁴ F. Adro, J.C. Correia Leitao, *op. cit.*, s. 64.

⁹⁵ K. Zajda, *Rura/ Territory and Social Innovations*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica” 2016, nr 24, s. 55.

⁹⁶ A. Hałasiewicz, *Koncepcje żywienia i wzmocnienia rozwoju wsi* [w:] J. Wilkin, A. Hałasiewicz (red. nauk.), *op. cit.*, s. 179.

Kolejną problematyczną kwestią są współczesne organizacje pozarządowe, które coraz częściej kierują się logiką zwiększania produktywności, wydajności oraz kładą nacisk na profesjonalizm. To wszystko przekłada się na narażenie wolontariuszy na te same konsekwencje, co pracowników w innych sektorach, tzn. wypalenie zawodowe, obniżenie poczucia satysfakcji z wykonywanej pracy, brak motywacji i spadek zaangażowania⁹⁷.

2.4. Współpraca ze środowiskiem biznesu, z administracją publiczną i wewnątrz trzeciego sektora

Kooperacja publicznego sektora z trzecim sektorem mieści się w obszarze Polityki Spójności UE. Jej celem jest m.in. wzmocnienie spójności poszczególnych regionów pod względem gospodarczym, społecznym i terytorialnym, ze szczególną uwagą skierowaną na te tereny, które charakteryzują się mniejszym potencjałem innowacyjności⁹⁸. Przy tym istotne jest, żeby same organizacje pozarządowe były przekonane o tym, że ich działanie na poziomie lokalnym może mieć w ogóle jakikolwiek wpływ na politykę samorządową, a co za tym idzie, pozytywne zmiany w ich otoczeniu. Ponadto, badania sprzed ponad 10 lat, dotyczące relacji pomiędzy samorządami a trzecim sektorem wskazują na dwie drogi rozwoju organizacji lokalnych. Pierwsza dotyczy aktywnych organizacji, które są samodzielne i pozostają pełnoprawnym partnerem samorządu, a jednocześnie nie są od niego zależne. Te organizacje umiejętnie pozyskują fundusze z wszelakich źródeł, wykazując się szerokim spectrum realizowanych projektów. Natomiast druga droga dotyczy organizacji, które są w pełni uzależnione od „dobrej woli” samorządu (burmistrzów, wójtów), bądź jak to określiła R. Śpiewak- ich „widzimisie”. Tych drugich, jeszcze dziesięć lat temu było o wiele więcej, niż tych pierwszego rodzaju. Zaliczały się do nich głównie te najstarsze oraz te, najbardziej mające związek z obszarami wiejskimi. Należały do nich przede wszystkim OSP, KGW oraz organizacje sportowe⁹⁹. Ponadto, liderzy organizacji pozarządowych mają powiązania z innymi aktorami społecznym. Mianowicie chodzi o to, że poszczególne osoby występują w różnych rolach. Jest to zależne od sytuacji społecznej, bowiem zdarzyć się może tak, że liderka lokalnej organizacji

---

⁹⁷ V. Navajas-Romero, L. Caridad y López del Río, N. Ceular-Villamandos, *Analysis of Wellbeing in Nongovernmental Organizations' Workplace in a Developed Area Context*, „International Journal of Environmental Research and Public Health” 2020, Vol. 17, No. 16, s. 16-17.

⁹⁸ D. Chudy-Hyski, *Regional Policy in Poland and its importance for Development Policy*, „Infrastructure and Ecology of Rural Areas” 2009, nr 7, s. 79-80, 87 i 89.

⁹⁹ R. Śpiewak, *Czy organizacje pozarządowe są wsi potrzebne?* [w:] M. Halamska (red. nauk.), *Wiejskie organizacje pozarządowe*, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2008, s. 158.

---

mieszka obok wójta czy burmistrza. W tym przypadku łączą ich relacje sąsiedzkie. Natomiast relacje o charakterze formalnym będą ich łączyć, kiedy to organizacja liderki wystąpi z pismem do wójta czy burmistrza o dofinansowanie od samorządu gminy. Jak wykazują wyniki badań, większe natężenie przenikania się czy współwystępowania ról społecznych występuje na obszarach wiejskich¹⁰⁰.

Według J. Herbst, kłopotliwa jest specyfika wiejskich organizacji pozarządowych, polegająca na tym, iż z trudem jest jednoznacznie wyznaczenie granicy pomiędzy organizacjami społecznymi, których celem jest aktywność *stricte* społeczna, a innymi organizacjami trzeciego sektora, które są powiązane z innymi organizacjami o charakterze gospodarczym czy zawodowym. Niemniej jednak, istnieje wielość organizacji, które łączą działalność biznesową ze społeczną. To pokazuje ich hybrydowy charakter¹⁰¹. Zatem, jak można stwierdzić, granice pomiędzy sektorem rynkowym, sektorem publicznym, a trzecim sektorem przez ostatnie lata zaczęły się rozmywać. Dlatego też, efektem są wyłaniające się organizacje pozarządowe o charakterze hybrydowym¹⁰², które według fińskiej badaczki, stają się dziś koniecznością, chcąc zapewnić ciągłość działalności trzeciego sektora. Bowiem, to przenikanie się, pozwala na możliwość pozyskiwania w inny sposób środków z sektora publicznego oraz z większym powodzeniem rekrutować nowych wolontariuszy¹⁰³. Ponadto, trzeci sektor działając w oparciu o rynkowe zasady zarządzania przedsiębiorstwem, nie traci swej tradycyjnej roli, a jedynie zyskuje na podniesieniu kompetencji swoich członków¹⁰⁴.

Z kolei M. Dąbkowska-Dworniak zauważa, że wiele organizacji pozarządowych zamiast polegać na własnych zasobach finansowych, jest uzależnionych nie tylko od krajowych, ale także i od zagranicznych środków publicznych. W opinii badaczki, takie zjawisko jest niebywale niebezpieczne, gdyż bez zewnętrznych źródeł finansowania, takie organizacje pozarządowe mogłyby przestać prowadzić działalność, istnieć. Dlatego też, przedmiotowe organizacje, aby uniknąć takiego problemu, poddają się presji urzędniczej, upodabniając się do jednostek administracyjnych. Uwarunkowane jest to tym, że zasady realizacji zadań, które są

---

¹⁰⁰ B. Charycka, M. Gumkowska, M. Arczewska, *Oblicza /oka/naści. Organizacje pozarządowe na wsi*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2020, s. 16

¹⁰¹ J. Herbst, *Inny trzeci sektor. Organizacje pozarządowe na terenach wiejskich* [w:] M. Halamska (red. nauk.), *op. cit.*, s. 36.

¹⁰² E. Piszczek, W. Knieć, T. Marcysiak, *op. cit.*, s. 26.

¹⁰³ M. Ruusuvirta, *Does sector matter? Plural characteristics and logics in third sector festival organisations*, Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2019, s. 191.

¹⁰⁴ E. Piszczek, W. Knieć, T. Marcysiak, *op. cit.*, s. 26.

---

finansowane z funduszy, nie pozostawiają organizacjom już miejsca na samodzielne podejmowanie decyzji¹⁰⁵. Co więcej, konkursy które są ogłaszane przez samorządy, do których rokrocznie przystępują organizacje pozarządowe, stanowią mało stabilne źródło finansowania, dlatego że nigdy nie jest wiadomo, która organizacja i w jakiej wysokości może otrzymać dotację¹⁰⁶.

Niebywale istotnym aspektem w rozwoju obszarów wiejskich jest wzmacnianie oddolnych inicjatyw, które aktywizują lokalną wspólnotę do wspólnego działania oraz kreują postawy obywatelskie i dialog obywatelski, a także wzmacniają więzi lokalne, jak również budują sieci powiązań ponadlokalnych. Toteż, ideą rozwoju takiej współpracy kierują się lokalne grupy działania (LGD), które mogą mieć zasięg nie tylko regionalny, ale i międzyregionalny, krajowy, czy nawet międzynarodowy¹⁰⁷.

W opinii badaczy diagnozujących i oceniających skuteczność oddziaływania lokalnych grup działania (LGD) na rozwój obszarów wiejskich, słabością przedmiotowych organizacji jest niski poziom rozpoznawalności i identyfikacji władz LGD z organizacją sieciową, której LGD jest członkiem. Zaobserwowano również braki w opracowywaniu planu promocji idei sieciowania oraz działań podejmowanych przez regionalne sieci LGD. Jako najważniejszy czynnik wpływający na dobre funkcjonowanie LGD, badacze wskazali także analizę i ocenę wewnątrzorganizacyjnej komunikacji władz sieci z członkami LGD. Jest to jednak długotrwały proces, wymagający przeprowadzenia szkoleń w zakresie zarządzania organizacją pozarządową, które dotyczą metod aktywizowania członków, form oraz zasad komunikacji wewnętrznej i z otoczeniem zewnętrznym, jak również, co podkreślają eksperci, umiejętności zarządzania konfliktem. Ponownie także pojawia się problem dotyczący wylaniania kadry zarządzącej, czyli liderów zainteresowanych działaniem w strukturach władz LGD, jednakże niemogących się przebić przez skostniałe oraz nieefektywne zarządy pozostające na swoich stanowiskach tylko dla samego sprawowania władzy¹⁰⁸.

---

¹⁰⁵ M. Dąbkowska-Dworniak, *Non-Governmental Organizations in Poland: Their Role and Sources of Financing*, „Polityki Europejskie, Finanse i Marketing” 2020, nr 24(73), s. 50.

¹⁰⁶ *Ibidem*, s. 51.

¹⁰⁷ M. Bogusz, A. Dąbrowski, L. Leśniak, P. Nowak, K. Vinogradnik, *Sieci LGD. Wyzwania i oczekiwania. Regionalna i ponadregionalna współpraca LGD na rzecz rozwoju obszarów wiejskich*, Homini, Kraków 2021, s. 8.

¹⁰⁸ *Ibidem*, s. 155-158.

2.5. Umiejętności komunikacji promocji w mediach społecznościowych

Obecne organizacje pozarządowe na wiejskich obszarach, w stosunku do poprzedniego stulecia, mają nie tylko łatwiejszy dostęp oraz dostęp w ogóle do śledzenia nowych trendów w aspekcie stosowania nowoczesnych technologii, ale także okazję, by praktycznie wykorzystywać cyfrowe narzędzia w obszarze informacji, komunikacji, jak również codziennej pracy¹⁰⁹. M. du Vall zaznacza, że polscy społecznicy charakteryzują się niewystarczającą skutecznością działań na rzecz wspólnot oraz społeczności lokalnych z tego powodu, że nie posiadają odpowiednich umiejętności cyfrowych¹¹⁰. Jednakże, są tego świadomi, a co najważniejsze sami potrafią wskazać na obszary własnych niekompetencji oraz nieefektywności¹¹¹. To jest niebywale ważne myśląc o organizacji szkoleń, które mają na celu podniesienie kompetencji liderów oraz członków NGO w przypadku pozyskiwania darczyńców czy funduszy z grantów, jak również budowaniu ogólnego wizerunku danej organizacji pozarządowej. Dlatego też, istotnym narzędziem w działalności każdej organizacji pozarządowej są portale społecznościowe, m.in. Facebook. Stanowią one może płaszczyznę wymiany informacji pomiędzy trzecim sektorem czy firmami a odbiorcami kampanii, bądź może być miejscem organizacji akcji charytatywnych, a także skutecznym medium w zakresie promowania idei oraz akcji społecznych¹¹².

W tym miejscu należy wspomnieć o wspieraniu organizacji pozarządowych przez sektor publiczny. Jego zadaniem powinno być „tworzenie i aktualizowanie lokalnych baz danych o organizacjach, upowszechnianie narzędzi (przede wszystkim internetowych) wymiany informacji między oboma sektorami”¹¹³. Zatem, wspomniane podejście jest idealnym odniesieniem do koncepcji Smart Villages, tzn. inteligentnych wsi, które mogą wzbogacać swoje usługi, przy pomocy tworzenia nowych sieci, dzięki technologii informacyjno-komunikacyjnej oraz innowacji, celem efektywniejszego wykorzystania wiedzy¹¹⁴. Ten proces dobitnie wyjaśnia A. Hałasiewicz: „Technologie cyfrowe oraz innowacje

---

¹⁰⁹ E. Piszczek, W. Knieć, T. Marcysiak, *op. cit.*, s. 28-29.

¹¹⁰ M. du Vall, *Efektywność działań polskich organizacji pozarządowych w dobie nowych mediów*, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2017, s. 174.

¹¹¹ *Ibidem*, s. 188-189.

¹¹² A. Dejnaka, *Facebook jako obszar akcji społecznych firm i organizacji non-profit*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu” 2013, nr 1(33), 109-110.

¹¹³ M. Dudkiewicz, G. Makowski, *Współpraca między organizacjami pozarządowymi i administracją samorządową. Problemy, wyzwania i rekomendacje*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2011, s. 34.

¹¹⁴ E. Piszczek, W. Knieć, T. Marcysiak, *op. cit.*, s. 29.

---

mogą wspierać jakość życia i podnosić jego standard, podnosić jakość usług publicznych dla obywateli, sprzyjać lepszemu wykorzystaniu zasobów przy mniejszej ingerencji w środowisko"¹¹⁵. Zatem, bardzo kluczowym elementem dla poprawnej i rozwijającej działalności organizacji pozarządowych jest odpowiednia infrastruktura techniczna i dostęp do szerokopasmowego Internetu¹¹⁶. Tę kwestię zauważają m.in. członkowie Lokalnych Grup Działania (LGD), bowiem ich zdaniem, Internet jest istotnym kanałem komunikacji w obszarze wykonywanych przez nie zadań informacyjnych, szkoleniowych oraz upowszechniających dobre praktyki¹¹⁷.

Obecnie, wykluczenie cyfrowe niesie ze sobą tożsame konsekwencje do tych, które niegdyś dotyczyły w związku z wykluczeniem komunikacyjnym bądź transportowym. Dlatego też, organizacje pozarządowe, w tym LGD, skupione na terenach wiejskich, prowadzą projekty, których celem jest m.in. „wzmocnienie umiejętności cyfrowych mieszkańców, a także wyposażenie lokalnych partnerstw w narzędzia metodyczne (programy szkoleń, szkolenia elektroniczne, narzędzia zarządcze i metody pracy) i sprzęt, pozwalające na funkcjonowanie lokalnych centrów wspierania kompetencji cyfrowych mieszkańców”¹¹⁸.

Warto zwrócić uwagę, że główne bariery w rozwoju działalności organizacji sieciowych zrzeszających LGD w Polsce wynikają z braku wystarczającego zaangażowania LGD w działalność organizacji sieciowej. Jest to spowodowane tym, że poszczególne LGD zaangażowane są w realizację swoich obowiązków i nie mają wystarczająco dużo czasu na efektywne działanie w sieci¹¹⁹. Zatem podstawowymi barierami są problemy komunikacyjne, zarówno wewnątrz sieci, jak i w relacjach z podmiotami zewnętrznymi, jak również to, że nie wszystkie LGD zrzeszone w ramach sieci angażują się w jej prace¹²⁰. Dodatkowo, należy odnieść się do tego, że sprawnie funkcjonująca sieć ogólnopolska powinna mieć biuro oraz pracownika, a nawet pracowników etatowych. Wtedy, możliwości efektywnego działania w zakresach: lobbowania, komentowania, opiniowania dokumentów i spraw bieżących byłyby zdecydowanie większe¹²¹.

---

¹¹⁵ A. Halasiewicz, *op. cit.* [w:] J. Wilkin, A. Halasiewicz (red. nauk.), *op. cit.*, s. 183-184.

¹¹⁶ *Ibidem* [w:] *Ibidem*, s. 184.

¹¹⁷ M. Bogusz, A. Dąbrowski, L. Leśniak, P. Nowak, K. Vinogradnik, *op. cit.*, s. 147.

¹¹⁸ *Ibidem*, s. 86.

¹¹⁹ *Sieci LGD - obowiązek czy szansa?*, Fundacja Idealna Gmina, Warszawa 2021, s. 106.

¹²⁰ M. Bogusz, A. Dąbrowski, L. Leśniak, P. Nowak, K. Vinogradnik, *op. cit.*, 149-151.

¹²¹ *Sieci LGD - obowiązek czy szansa...*, *op. cit.*, s. 106.

PROBLEMY ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH DZIAŁAJĄCYCH NA
POZIOMIE KRAJOWYM ORAZ REGIONALNYM LUB LOKALNYM PRZY
ORGANIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ AKTYWIZUJĄCYCH MIESZKAŃCÓW -
BADANIE ANKIETOWE

3.1. Wprowadzenie metodologiczne do zrealizowanych badań ankietowych

Badanie zostało przeprowadzone w ramach projektu „Promocja działań III sektora w społecznościach lokalnych” przez Instytut Rzeczypospolitej im. Pawła Włodkowica na grupie 640 osób z organizacji pozarządowych. Metodą realizacji badania była próba kwotowa przedstawicieli organizacji pozarządowych różnych szczebli. Badanie zostało przeprowadzone jednorazowo, poprzez rozesłanie ankiet *online* z pytaniami zamkniętymi, w przeważającej części z możliwością jednokrotnego wyboru. Odpowiedzi zbierane były w dniach od 28 stycznia do 23 lutego 2022 roku. Przed badaniem respondenci nie otrzymali żadnych dodatkowych informacji, za wyjątkiem informacji o celu badania. Celem głównym ankiety było zdiagnozowanie problemów dotyczących organizacji działających na poziomie krajowym oraz regionalnym lub lokalnym przy organizacji przedsięwzięć aktywizujących mieszkańców.

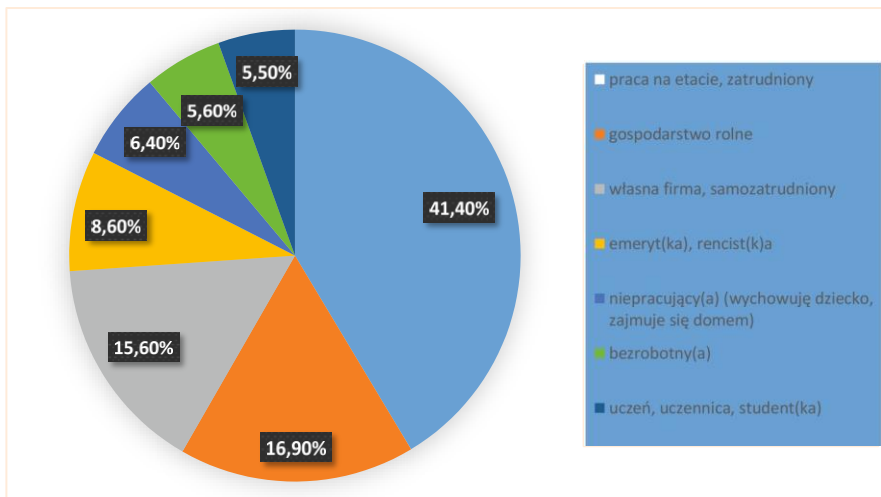
Pytania poruszały wiele obszarów, ale skupione były przede wszystkim na szczegółowym poznaniu charakterystyki działań aktywizujących społeczeństwo obywatelskie. Z badania płyną bardzo ciekawe spostrzeżenia. Warto zauważyć, że liczba badanych zadowolonych i niezadowolonych z działań projektowych organizacji - jest bardzo zbliżona. Ankietowani, którzy uważają, że realizowane przez organizację projekty nie osiągnęły zakładanych rezultatów, stanowią 38,9%. Podobny odsetek badanych osób był zdania, że działania organizacji odniosły sukces: 35,6%. Jednocześnie niepokojącym może wydawać się fakt, że aż 29,5% respondentów uważa, że wpływ organizacji na środowisko lokalne jest negatywny.

3.2. Metody opracowania danych i charakterystyka badanych osób

Pytania od numeru 1 do numeru 4 dotyczyły danych demograficznych respondentów tj. sytuacji zawodowej, płci, wieku oraz wykształcenia.

Sytuacja zawodowa ankietowanych

Największy odsetek prezentowały osoby pracujące na etacie (41,4%), prowadzące gospodarstwa rolne (16,9%) oraz osoby samozatrudnione z własną działalnością gospodarczą (15,6%). Kolejną grupę stanowili emeryci i renciści (8,6%). Następnie w zestawieniu znalazły się osoby niepracujące ze względu na wychowywanie dziecka, zajmujące się domem, osoby bezrobotne oraz uczniowie i studenci (odpowiednio 6,4%; 5,6% i 5,5%).

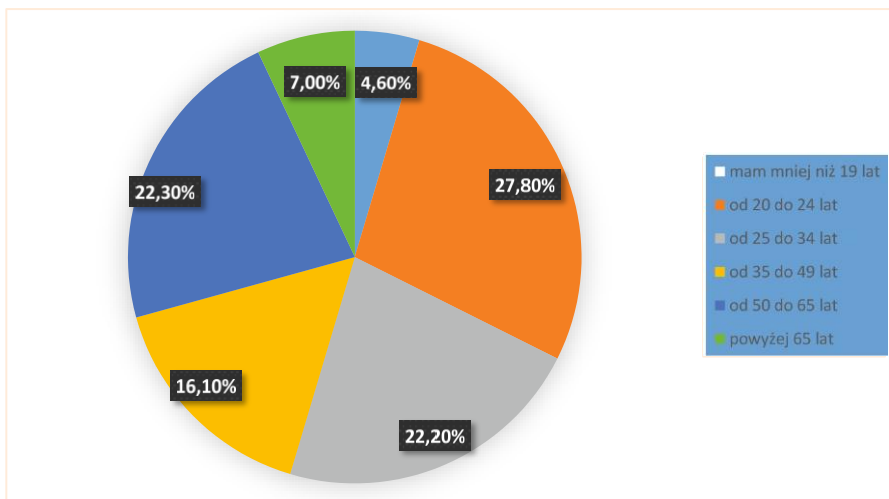

Wykres 2. Jaka jest Pana/Pani sytuacja zawodowa?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Wiek i płeć ankietowanych

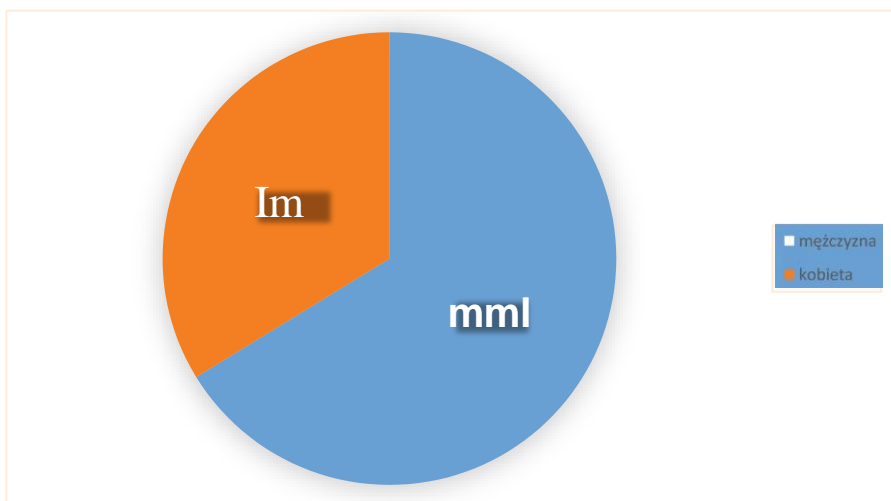
Respondenci reprezentowali bardzo zróżnicowane grupy wiekowe - najliczniejszą grupę stanowiły osoby pomiędzy 20 a 24 rokiem życia (27,8%). Do następnych grup wiekowych należały osoby pomiędzy 50 a 65 rokiem życia (22,3%), między 25 a 34 rokiem życia (22,2%) oraz te, między 35 a 49 rokiem życia (16,1%). Do dwóch najmniej licznych grup należą ankietowani poniżej 19 oraz powyżej 65 roku życia (odpowiednio 7% i 4,6%).

Wykres 3. Do jakiej kategorii wiekowej może się Pan/Pani zaliczyć?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Wśród respondentów, przeważali mężczyźni: 66% badanych, tj. 424 osoby. Kobiety stanowiły 34% badanych, czyli 216 osób.

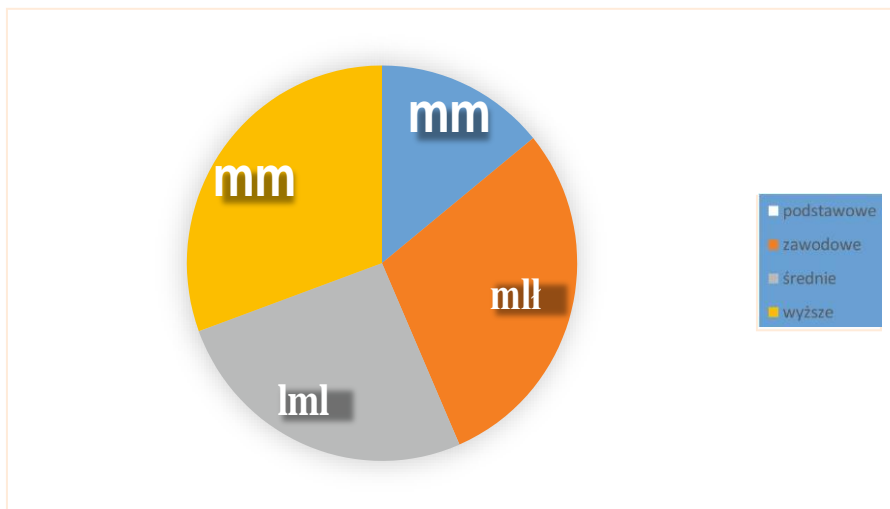

Wykres 4. Płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Ankietowani charakteryzowali się najczęściej wykształceniem wyższym lub zawodowym (odpowiednio 30,6% i 29,4%). Najmniej liczną grupę stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym (14,1%).

Wykres 5. Wykształcenie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

3.3. Charakterystyka organizacji, w których działają ankietowani

Pytania od numeru 5 do numeru 10 skupiały się na charakterystyce organizacji, w której działają poszczególne osoby. Zapytano między innymi o formę prawną organizacji, profil jej działalności oraz beneficjentów.

Forma prawna organizacji

Uwzględniono 16 form prawnych organizacji. Do trzech najczęściej powtarzających się należały fundacje (24,5%), nieformalne grupy działania (19,8%) oraz związki stowarzyszeń (federacje) - taką odpowiedź zaznaczyło 18,8% ankietowanych. Razem te trzy formy prawne stanowiły około 2/3 wszystkich odpowiedzi (63,1%). Na czwartym, piątym i szóstym miejscu znalazły się stowarzyszenia, Młodzieżowe Rady oraz kluby sportowe. W tych typach organizacji działa odpowiednio 8%, 7,2% oraz 6,1% osób, co razem daje około 1/5 udzielonych odpowiedzi (21,3%). Najrzadziej zaznaczane były: centra integracji społecznej, ochotnicza staż pożarna oraz oddziały lub filie organizacji o zasięgu innym niż lokalny - łącznie mniej niż 1% wszystkich udzielanych odpowiedzi. Forma prawna organizacji pozostawała bez wpływu na jej profil.

Tabela 4

Szczegółowe dane dotyczące form prawnych

Forma prawna organizacji	Odsetek udzielonych odpowiedzi
Fundacja	24,5%
Nieformalna grupa działania	19,8%
Związek stowarzyszeń (federacja)	18,8%
Stowarzyszenie	8%
Młodzieżowa Rada	7,2%
Klub sportowy	6,1%
Spółdzielnia socjalna	3%
Środowiskowy dom samopomocy	3%
Zakład aktywności zawodowej	3%
Lokalna grupa działania	2%
Stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego	1,7%
Turkusowy podmiot kościoła katolickiego	1,6%
Koło Gospodyń Wiejskich	0,6%
Centrum integracji społecznej	0,3%
Ochotnicza straż pożarna	0,3%
Oddział/filia organizacji o zasięgu innym niż lokalny	0,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Obszar działania organizacji

Respondenci zostali poproszeni także o wskazanie trzech głównych obszarów działania ich organizacji. Z 18 podanych możliwości, do najczęściej zaznaczanych odpowiedzi należały kultura, edukacja oraz integracja społeczna - 39,2%, 32,5% oraz 27% odpowiedzi. Dalej znalazły się działania związane z następującymi obszarami: wolontariat, zachowanie dziedzictwa kulturowego, zdrowie, badania naukowe, ochrona środowiska, pomoc społeczna i ekonomia społeczna. Najrzadziej udzielaną odpowiedzią był profil działalności dotyczący religii (1,9%). Na wybrany obszar działania organizacji nie miały wpływu wiek, płeć ani wykształcenie badanych osób.

Tabela 5

Szczegółowe dane dotyczące obszaru działania organizacji

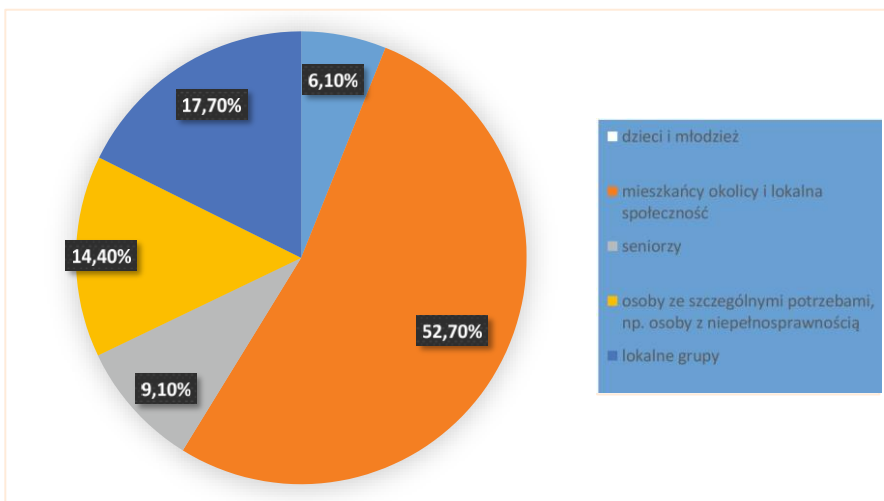
Obszar działania organizacji	Odsetek udzielonych odpowiedzi
Kultura	39,2%
Edukacja	32,5%
Integracja społeczna	27%
Wolontariat	25,8%
Zachowanie dziedzictwa kulturowego	25,3%
Zdrowie	24,7%
Badania naukowe	24,4%
Ochrona środowiska	24,4%
Pomoc społeczna	24,4%

Ekonomia społeczna	23,8%
Działalność charytatywna	20,9%
Sport, turystyka, hobby	19,2%
Monitorowanie prawa	11,7%
Rozwój lokalny	10,3%
Wsparcie III sektora i inicjatyw obywatelskich	6,7%
Ratownictwo, bezpieczeństwo, obronność	3,8%
Sprawy zawodowe, wsparcie biznesu	2,2%
Religia	1,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Podmioty (beneficjenci) na rzecz jakich działa organizacja

Głównym beneficjentem działań organizacji są mieszkańcy okolicy i lokalna społeczność. Takiej odpowiedzi udzieliła ponad połowa badanych (52,7%). Następni w zestawieniu znalazły się lokalne grupy (17,7%) oraz osoby ze szczególnymi potrzebami, np. osoby z niepełnosprawnością (14,4%). Najmniej osób zadeklarowało, że organizacje do których należą, działają na rzecz seniorów (9,1%) oraz na rzecz dzieci lub młodzieży (6,1%).

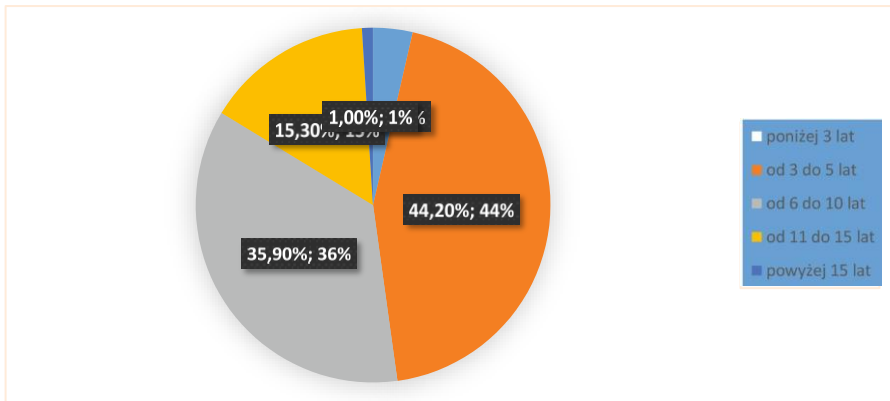
Wykres 6. Na rzecz jakich podmiotów działa Pana/Pani organizacja?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Ilość osób działających w organizacji, ich czas działania i zasięg

Największa grupa badanych zadeklarowała, że należy do organizacji działających od 3 do 5 lat-44,2% udzielonych odpowiedzi. Na drugim i trzecim miejscu znalazły się organizacje

działające w przedziałach między 6 a 10 lat (35,9%) oraz między 11 a 15 lat (15,3%). Najrzadziej zaznaczane były organizacje działające poniżej 3 lat (3,6%) i powyżej 15 lat (1,0%).

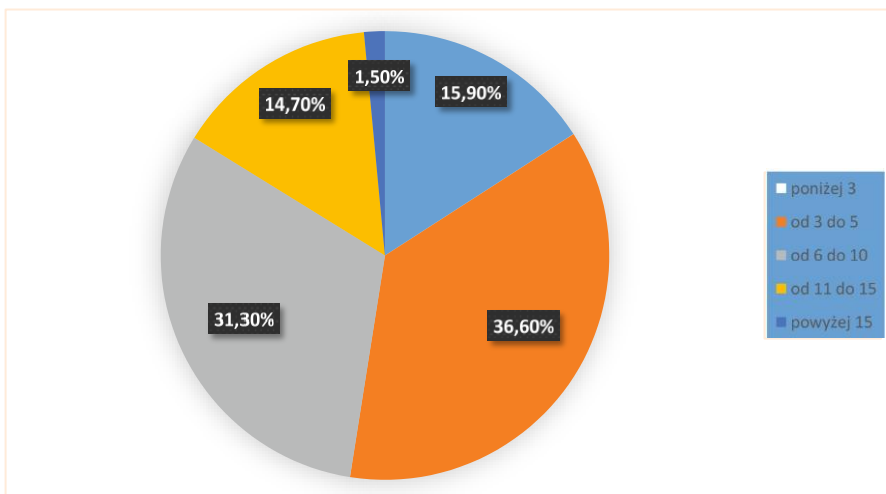

Wykres 7. Ile lat aktywnie działa Pana/Pani organizacja?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Organizacje do których należą respondenci zrzeszają najczęściej od 3 do 5 osób (36,6%).

Blisko 1/3 osób przyznała, że należy do organizacji liczących od 6 do 10 osób (31,3%). Mniejszą popularnością cieszyły się odpowiedzi dotyczące organizacji składających się z poniżej 3 osób oraz od 11 do 15 osób, odpowiednio 15,9% oraz 14,7%. Do organizacji największych, o ilości członków powyżej 15 osób- należy najmniejsza grupa badanych (1,5%).

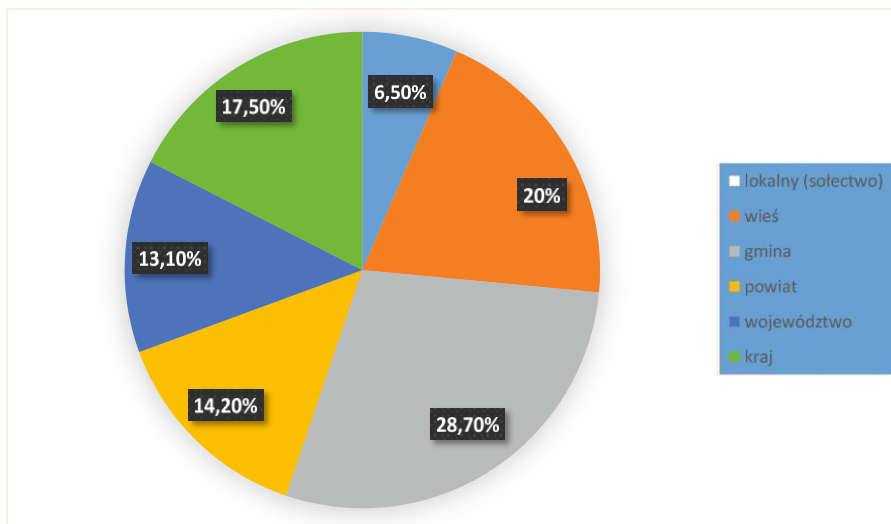

Wykres 8. Ile osób działa aktywnie w Pana/Pani organizacji?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Respondenci działają najczęściej w organizacjach o zasięgu jednej gminy (28,7%). Równie 1/5 organizacji ma zasięg obejmujący daną wieś. Po kilkanaście procent osób stwierdziło, że ich organizacja działa na rzecz całego kraju (17,5%), powiatu (14,2%) lub województwa (13,1%). Najmniejszy odsetek osób przyznał, że ich organizacja ma zasięg lokalny (sołectwo) - 6,5% badanych.

Wykres 9. Jaki zasięg działania ma Pana/Pani organizacja?

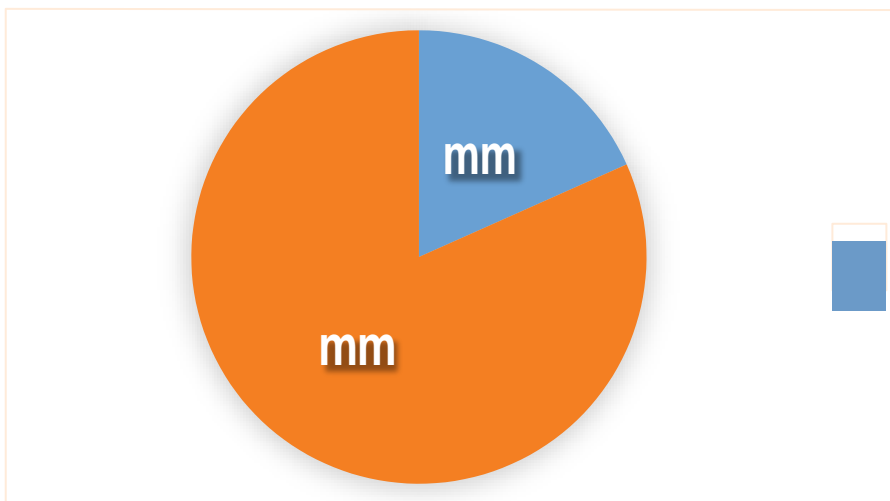
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

3.4. Wpływanie na aktywizację społeczności lokalnej

Pytania o numerach 11, 12, 13 i 14 dotyczyły sposobów funkcjonowania działań mających na celu aktywizację społeczności lokalnej.

Sposób funkcjonowania działalności aktywizującej w organizacji

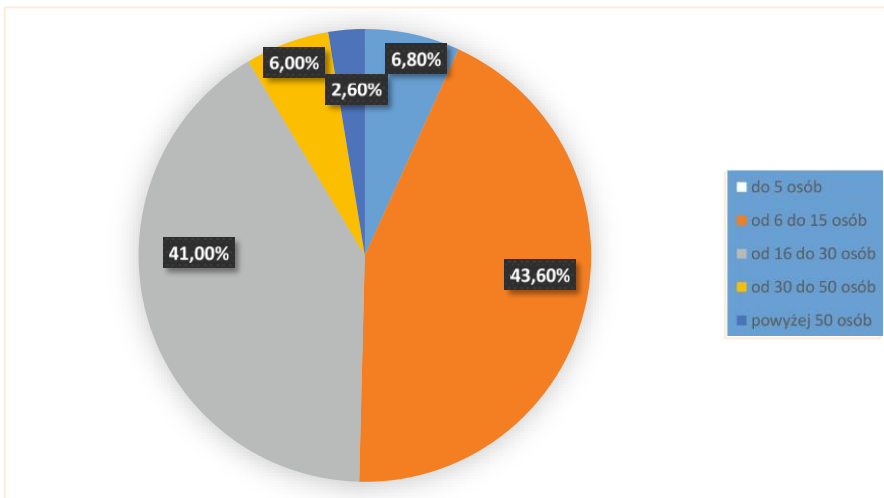
Organizacje najczęściej nie mają oddzielnego, wyspecjalizowanego działu odpowiedzialnego za działalność aktywizującą. Takiej odpowiedzi udzieliło ponad 80% badanych.

Wykres 10. Czy w Pana/Pani organizacji znajduje się wyspecjalizowany dział odpowiedzialny za działalność aktywizującą/eventową?

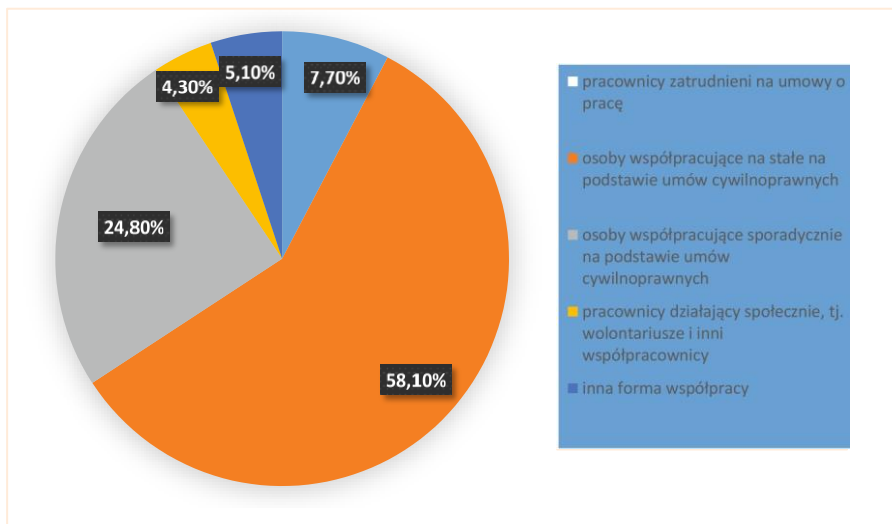
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Wśród 117 osób, które odpowiedziały na powyższe pytanie twierdząco, przeprowadzono badanie pogłębione. Zapytano o ilość osób zajmujących się aktywizacją w danej organizacji oraz ich charakterystykę. Okazuje się, że ilość osób zaangażowanych w działania aktywizujące wynosi zazwyczaj od 6 do 15 osób oraz od 16 do 30 osób - tak odpowiedziało odpowiednio 43,6% oraz 41% respondentów. Rzadziej udzielanymi odpowiedziami były: poniżej 5 oraz między 30 a 50 osób (6,8% oraz 6%). Najmniejsza grupa respondentów stwierdziła, że w ich organizacji w aktywizację zaangażowanych jest powyżej 50 osób (2,6% odpowiedzi).

Wykres 11. Ile osób w Pana/Pani organizacji zajmuje się aktywizacją społeczności?
 Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Według odpowiedzi ankietowanych, ponad połowa osób zajmujących się aktywizacją społeczności, to osoby współpracujące na stałe na podstawie umów cywilnoprawnych (58,1%). Prawie co czwarta ankietowana osoba, to osoba współpracująca także na podstawie umowy cywilnoprawnej, ale wyłącznie sporadycznie (24,8%). Jedyne 7,7% osób jest zatrudnionych na podstawie umowy o pracę, 5,1% korzysta z innych form współpracy, a 4,3% to pracownicy działający społecznie, tacy jak wolontariusze.

Wykres 12. Forma współpracy osób z organizacją

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Następnie respondenci zostali poproszeni o ocenę potencjału organizacji w zakresie aktywizowania społeczności lokalnej w ośmiu konkretnych obszarach. Należały do nich:

• kwalifikacje zawodowe i doświadczenie kadry pracowniczej;

- stan i poziom zaplecza technicznego organizacji;
- wizerunek/reputacja organizacji;
- współdziałanie z innymi organizacjami;
- współdziałanie z przedsiębiorcami;
- współdziałanie z samorządami i instytucjami publicznymi;
- sytuacja finansowa;
- jakość świadczonych usług.

Kolejne pytanie dotyczyło form działań realizowanych w celu aktywizacji lokalnej społeczności. Z powyższych obszarów najlepiej oceniony został obszar kwalifikacji zawodowych i doświadczenia kadry pracowniczej - uzyskał razem 89,5% odpowiedzi dobrych i bardzo dobrych. Wysoko oceniane były także współdziałanie z innymi organizacjami oraz jakość świadczonych usług - razem uzyskały 82,5% oraz 81,1% dobrych i bardzo dobrych odpowiedzi. W tym kontekście, najstabilniej oceniony został stan techniczny i jego poziom w organizacji - w tym przypadku 62,3% osób zdecydowało się na ocenę dobrą i bardzo dobrą, a 34,7% respondentów oceniło je jako średnie. Co ciekawe, pomimo tego, że obszar

kwalfikacji zawodowych i doświadczenia kadry pracowniczej został oceniony najlepiej, to także w tym obszarze pojawiło się najwięcej odpowiedzi „Źle” - 3,9% respondentów. Żaden z respondentów nie ocenił podanych obszarów „Bardzo źle”, a odpowiedź „Trudno powiedzieć” została wskazana w przypadku obszarów od 3 do 8 (odpowiednio 0,9%, 1,7%, 2,2%, 1,9%, 2%, 1,3%)¹²².

Tabela 6
Szczegółowe dane dotyczące obszarów działania

Obszary działania	Źle	Odsetek udzielonych odpowiedzi		
		średnio	dobrze	bardzo dobrze
Kwalifikacje zawodowe i doświadczenie kadry	3,9%	6,4%	55,6%	33,9%
Stan i poziom zaplecza technicznego	1,7%	34,7%	36,6%	26,7%
Wizerunek/reputacja organizacji	3,4%	18,6%	43,4%	33,8%
Współdziałanie z innymi organizacjami	2%	13,9%	42,3%	40,2%
Współdziałanie z przedsiębiorcami	2,8%	21,4%	34,1%	39,5%
Współdziałanie z samorządami	2,3%	19,2%	40,2%	36,6%
Sytuacja finansowa	1,7%	17,7%	42%	36,7%
Jakość świadczonych usług	1,9%	15,8%	42,5%	38,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Kolejne pytanie dotyczyło form działań realizowanych w celu aktywizacji lokalnej społeczności. Okazało się, że organizacje najczęściej decydują się na organizowanie imprez, takich jak koncerty, wystawy, spotkania tematyczne czy wycieczki (62,7%). Nieco ponad 1/3 angażuje się również w udzielanie wsparcia merytorycznego (36,6%) i wsparcia rzeczowo-finansowego (35,2%), a także w pomoc w promowaniu inicjatyw (34,8%). Najrzadziej organizacje decydują się na prowadzenie szkoleń (13,6%) oraz biorą udział w udostępnianiu *know-how* lub promocji dobrych praktyk (zaledwie 2,5% udzielonych odpowiedzi). Co ciekawe, warsztaty były wybierane znacznie częściej - taką odpowiedź zaznaczyło 30,6% badanych.

Tabela 7
Formy działań aktywizacyjnych

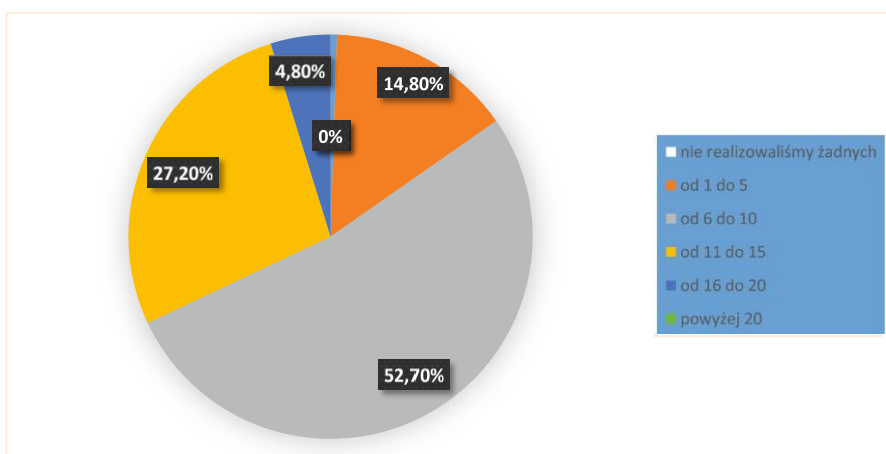
Formy działań w celu aktywizacji	Odsetek udzielonych odpowiedzi
Organizowanie imprez tj. koncerty, wystawy, spotkania tematyczne, wycieczki	62,7%
Wsparcie merytoryczne	36,6%
Wsparcie rzeczowo-finansowe	35,2%
Pomoc w promowaniu inicjatyw	34,8%
Warsztaty	30,6%
Wsparcie prawne	28,1%
Mentoring	27,7%
Tworzenie grup wsparcia	26,9%

¹²² Odpowiedzi „Bardzo źle” oraz „Trudno powiedzieć”, ze względu na niski odsetek, nie zostały ujęte w Tabeli 6.

Prowadzenie szkoleń	13,6%
Udostępnianie <i>know-how</i> lub promocja dobrych praktyk	2,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Na pytanie, ile inicjatyw zorganizowała organizacja przez ostatnie trzy lata, w ponad połowie przypadków pojawiła się odpowiedź od 6 do 10 (52,7%). W ponad 1/4 przypadków było to od 11 do 15 inicjatyw (27,2%). Mniejszości stanowiły organizacje, w których zorganizowano od 1 do 5 inicjatyw (14,8%) oraz od 16 do 20 inicjatyw (4,8%). Nie było organizacji realizujących powyżej 20 inicjatyw, a brak jakichkolwiek programów zgłosiły tylko 2 osoby (0,5% odpowiedzi).

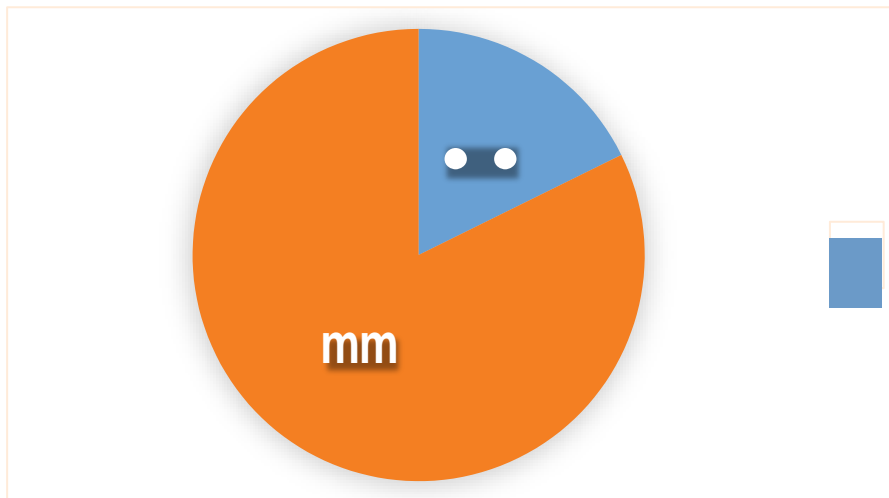
Wykres 13. Ile inicjatyw zorganizowała Pana/Pani organizacja przez ostatnie 3 lata?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

3.5. Współpraca

Pytania od numeru 15 do 17 odnosiły się do współpracy z innymi podmiotami w celu aktywizacji społeczności lokalnej.

Ponad 80% (82,3%) respondentów przyznało, że ich organizacja współpracuje z innymi podmiotami w celu zwiększenia aktywności obywatelskiej.

Wykres 14. Czy Pana/Pani organizacja współpracuje z innymi podmiotami w celu zwiększenia aktywności obywatelskiej?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Następnie zapytano respondentów, z jakimi podmiotami współpracują w celu zwiększenia aktywności obywatelskiej oraz jak oceniają efekty tej współpracy. Największa grupa badanych, bo aż 46,9% współpracuje z rządem, ministerstwami oraz publicznymi instytucjami centralnymi. Na drugim miejscu z podobnym wynikiem (46%) znalazły się organizacje współpracujące z przedstawicielami władz samorządowych i lokalnych. Najmniejszą grupę badanych, gdyż zaledwie 4,4% stanowiły organizacje współpracujące z partiami politycznymi.

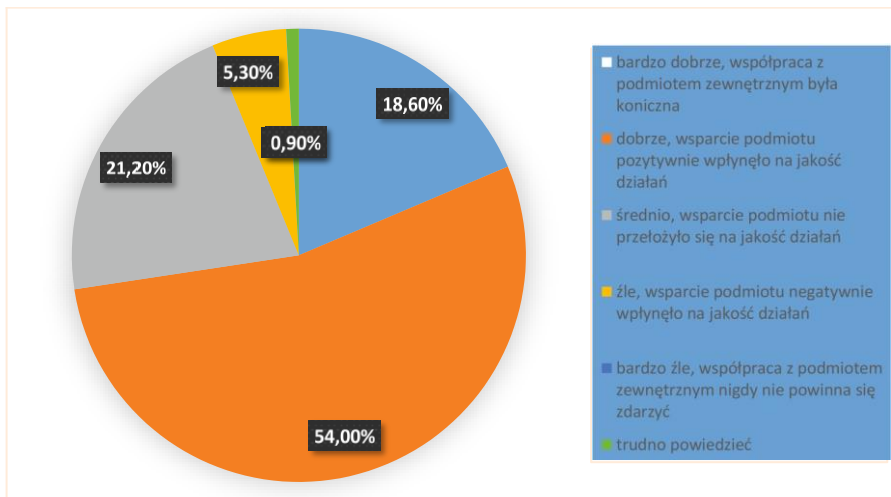
Tabela 8

Szczegółowe dane dotyczące współpracy z innymi podmiotami na podstawie 113 odpowiedzi

Podmioty współpracujące	Odsetek udzielonych odpowiedzi
Rząd, ministerstwa, publiczne instytucje centralne	46,9%
Przedstawiciele władz samorządowych/lokalnych	46%
Ośrodki Pomocy Społecznej	40,7%
Szkoły i przedszkola lub środowisko akademickie	30,1%
Ośrodki kultury i sportu	30,1%
Spółeczność lokalna lub nieformalne grupy społeczne	24,8%
Kościóły	23%
Media	22,1%
Inne organizacje, w tym zagraniczne	22,1%
Podmioty sektora prywatnego lub osoby prywatne	21,2%
Partie polityczne	4,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Aż 54% badanych ocenia efekty współpracy dobrze i wskazuje, że wsparcie podmiotu pozytywnie wpłynęło na jakość działań.

Wykres 15. Jak ocenia Pan/Pani współpracę z innymi podmiotami i jej efekty?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Następnie, ankietowanych zadano pytanie o to, z kim podjęłyby współpracę, aby skuteczniej aktywizować społeczność w ramach prowadzonej działalności. Ponad połowa osób zadeklarowała, że podjęłyby współpracę z rządem, ministerstwami czy instytucjami publicznymi (52,8%). Często wybierano także współpracę z przedstawicielami władz samorządowych lub lokalnych (46,3%), szkołami i przedszkolami lub środowiskiem akademickim (40,3%) oraz ośrodkami kultury i sportu (39,1%). Najmniejsza grupa osób wybrała partie polityczne (3,6%).

Tabela 9

Szczegółowe dane dotyczące zainteresowania podjęciem współpracy

Podmioty, z którymi respondenci w szczególności podjęłyby współpracę	Odsetek udzielonych odpowiedzi
Rząd, ministerstwa, publiczne instytucje centralne	52,8%
Przedstawiciele władz samorządowych/lokalnych	46,3%
Szkoły i przedszkola lub środowisko akademickie	40,3%
Ośrodki kultury i sportu	39,1%
Podmioty sektora prywatnego lub osoby prywatne	37,8%
Społeczność lokalna lub nieformalne grupy społeczne	35%
Ośrodki Pomocy Społecznej	30,3%
Kościół	29,2%

Media	23,1%
Inne organizacje, w tym zagraniczne	13,8%
Partie polityczne	3,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

W kolejnym pytaniu poproszono o sprecyzowanie, na czym miałyby polegać taka współpraca. Ponad połowa respondentów (54,4%) wskazała pomoc w promocji planowanego przedsięwzięcia. Wysoko w zestawieniu znalazły się także: *networking* w celu wsparcia inicjatywy, wsparcie organizacyjne oraz mentoring - odpowiednio 39,8%, 37,5% oraz 35,8% udzielonych odpowiedzi. Najmniej osób wskazało wsparcie rzeczowe jako pożądaną formę współpracy (zaledwie 9,5% badanych)

Tabela 10

Szczegółowe dane dotyczące planowanego przedsięwzięcia

Możliwe formy współpracy	Odsetek udzielonych odpowiedzi
Pomoc w promocji przedsięwzięcia	54,5%
<i>Networking</i> w celu wsparcia inicjatywy	39,8%
Wsparcie organizacyjne inicjatywy	37,5%
Mentoring	35,8%
Udzielenie wsparcia finansowego	34,8%
Inkubacja - wsparcie rozwoju młodego pomysłu	34,7%
Udzielenie wsparcia kadrowego	31,6%
Wsparcie rzeczowe	9,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

3.6. Budżet

Źródła finansowania

Pytania o numerach 18 i 19 dotyczyły zagadnień związanych z wysokością budżetu na działania statutowe organizacji i źródeł jego finansowania.

Największym źródłem finansowania w organizacjach okazały się darowizny od osób prywatnych, instytucji i firm (43,9%) oraz środki pozyskane w ramach funduszy pochodzących z Unii Europejskiej (32,7%). Często wskazywane były także dotacje od innych organizacji (36,4%), środki w ramach wsparcia przez lokalne władze (35,5%), składki członkowskie (32,2%) oraz wsparcie finansowe sponsora (29,7%). Rzadziej zaznaczano odpowiedzi odnoszące się do finansowania z działalności gospodarczej oraz dochodów ze zbiórek publicznych i kampanii -

odpowiednio 26,6% oraz 21,1% wskazań. Wpływy z 1% podatku stanowiły źródło finansowania w zaledwie 3,8% przypadków.

Tabela 11

Źródła pochodzenia środków na działalność aktywizacyjną

Źródła środków na działalność aktywizacyjną	Odsetek udzielonych odpowiedzi
Darowizny (od osób prywatnych, instytucji, firm)	43,9%
Środki pozyskane w ramach funduszy pochodzących z UE	42,7%
Dotacje od innych organizacji	36,4%
W ramach wsparcia przez lokalne władze	35,5%
Składki członkowskie	32,2%
Wsparcie sponsora	29,7%
Działalność gospodarcza	26,6%
Dochody ze zbiórek publicznych, kampanii	21,1%
Odpłatna działalność statutowa	17,5%
Dochody z działalności gospodarczej niebędącej bezpośrednią działalnością statutową	15,5%
Wpływy z 1% podatku	3,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Wysokość rocznego budżetu

Respondentów poproszono również o wskazanie wysokości rocznego budżetu przeznaczanego na działania w ramach aktywizacji społeczności lokalnej. Okazało się, że największa grupa osób (57,2%) działa w organizacjach, które dysponują budżetem między 10 a 50 tysięcy złotych. Wśród organizacji znalazły się takie, które nie dysponują żadnym budżetem (1,7%) oraz posiadające budżet w wysokości pomiędzy 750 tysięcy a 1 milion złotych (0,3%) oraz powyżej 1 miliona złotych (0,2%). W kafeterii zabrakło zakresu od 50 do 100 tysięcy złotych oraz od 250 do 500 tysięcy złotych.

Tabela 12

Wysokość rocznego budżetu

Wysokość rocznego budżetu	Odsetek udzielonych odpowiedzi
Nie posiadamy budżetu	1,7%
Poniżej 10 tysięcy złotych	22,3%
Między 10 a 50 tysięcy złotych	57,2%
Pomiędzy 100 a 250 tysięcy złotych	16,2%
Pomiędzy 500 a 750 tysięcy złotych	1,9%
Pomiędzy 750 tysięcy a 1 milion złotych	0,3%
Powyżej 1 miliona złotych	0,2%
Odmawiam udzielenia odpowiedzi	0,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

3.7. Wpływ pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 na aktywizację społeczności lokalnej

Pytanie numer 20 dotyczyło wpływu okresu pandemii na działalność organizacji w zakresie aktywizacji społeczeństwa.

Największy odsetek badanych stwierdził, że wpływ ten był pozytywny - aż 81,6% ankieterów udzieliło takiej odpowiedzi. Według 45,8% osób biorących udział w ankiecie, organizacja poprawiła swoją skuteczność częściowo, w pewnych sektorach, a według 35,8% osób organizacja znacznie poprawiła swoją skuteczność i zaczęła działać w nowych obszarach.

Tabela 13

Wpływ pandemii na działalność organizacji

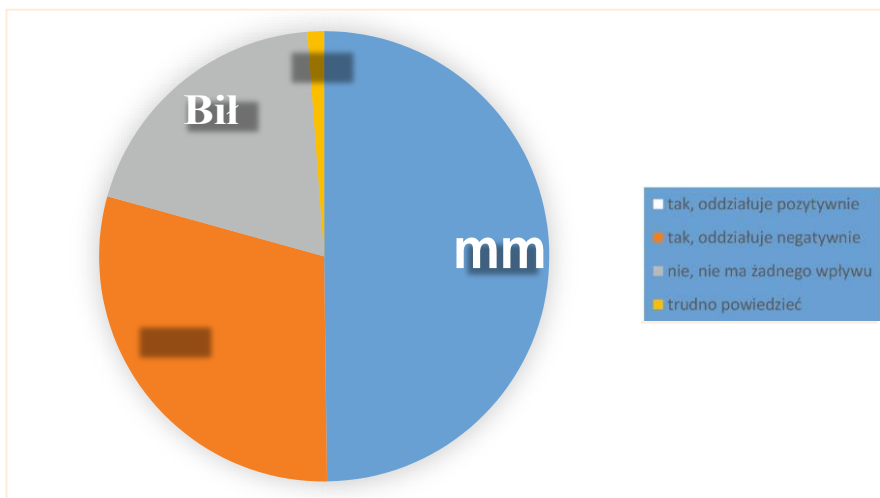
Wpływ pandemii na działalność organizacji	Odsetek udzielonych odpowiedzi
Organizacja częściowo poprawiła skuteczność	45,8%
Organizacja znacznie poprawiła/a skuteczność	35,8%
Organizacja prowadzi działalność, jednak nie na taką skalę, jak przed pandemią	6,9%
W następstwie pandemii sytuacja organizacji wyraźnie się pogorszyła	5,6%
Pandemia nie wpłynęła na jakość działań organizacji	3,9%
Pandemia stała się bodźcem do działania w dodatkowych obszarach	1,1%
Musielimy zrezygnować z działań	0,8%
Trudno powiedzieć	0,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

3.8. Pozycja organizacji w środowisku lokalnym, sukcesy i działania usprawniające

Na koniec zapytano respondentów o wpływ organizacji na środowisko lokalne, skuteczność jej działań oraz możliwe działania usprawniające, które miałyby na celu zwiększanie efektów kampanii aktywizacji społecznej.

Wpływ działalności organizacji na lokalne środowisko w niemal połowie przypadków został oceniony jako pozytywny (49,8%). Co niepokojące, 29,5% respondentów stwierdziła, że określiłaby ten wpływ jako negatywny. Brak wpływu wybrało 19,5% osób, a na odpowiedź „Trudno powiedzieć” zdecydowało się zaledwie 1,2% ankieterów.

Wykres 16. Jaki wpływ ma działalność Pana/Pani organizacji na lokalne środowisko?
 Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

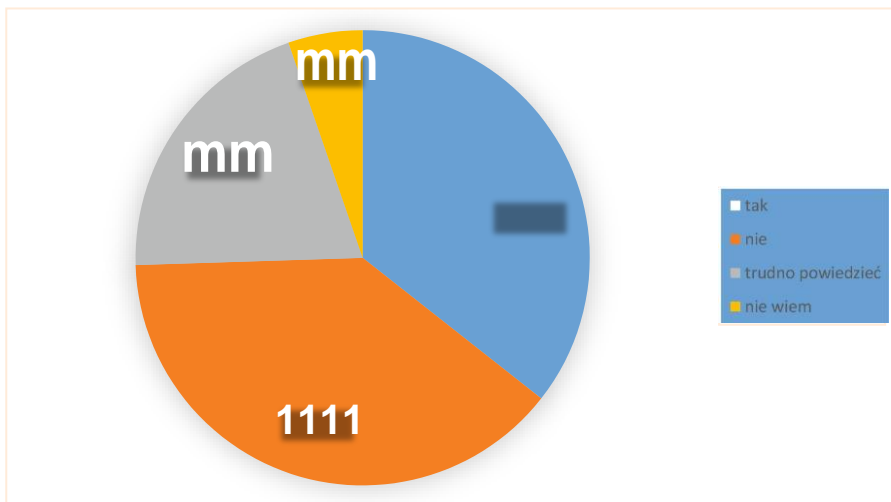
Wykazano niewielkie różnice pomiędzy oceną a formą prawną organizacji. Fundacje stanowią 24,5% organizacji, natomiast wśród osób oceniających organizację pozytywnie - odsetek ten wyniósł 32,6%. Podobnie, 19,8% osób bierze udział w nieformalnych grupach działania, a 23,8% jest zadowolonych z efektów. Pomimo tego, że pracę w federacjach (związkach stowarzyszeń) zadeklarowało 18,8% respondentów, w grupie osób oceniających wpływ jako pozytywny - znalazło się ich tylko 6,3%.

Co ciekawe, częściej pozytywny wpływ zauważają osoby z organizacji o budżecie poniżej 10 tysięcy złotych oraz z budżetem między 10 a 50 tysięcy złotych. Przedstawiciele organizacji o budżetach pomiędzy 100 a 250 tysięcy złotych rzadziej dokonywali pozytywnej oceny.

Sukces organizacji

Największa grupa badanych oceniła, że realizowane przez organizację projekty nie osiągnęły zakładanych rezultatów (38,9%). Podobny odsetek badanych osób był zdania, że działania organizacji odniosły sukces (35,6%). Według 1/5 badanych trudno powiedzieć (20,2%), a 5,3% badanych nie potrafiło udzielić odpowiedzi.

Wykres 17. Czy Pana/Pani zdaniem, realizowane przez Pana/Pani projekty, osiągnęły zakładane rezultaty, odniosły sukces?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Działania w celu usprawnienia prac nad aktywizacją

Ostatnie pytanie odnosiło się do działań mających na celu usprawnienie prac nad aktywizacją społeczności lokalnej. Największa grupa respondentów za sposób na poprawę efektów działań uznała ułatwienie korzystania z infrastruktury gminnej (49,5%), osiągnięcie równego traktowania wszystkich organizacji przez organy władzy (48,6%) oraz usprawnienie współpracy z administracją (47,2%). Do częściej wybieranych odpowiedzi należało także ułatwienie procedur dotyczących pozyskiwania środków zewnętrznych (44,5%), zwiększenie finansowania (42%) oraz wprowadzenie większej elastyczności prawa w pewnych dziedzinach (41,1%).

Tabela 14

Działania usprawniające aktywizację społeczności lokalnej

Działania w celu usprawnienia prac nad aktywizacją	Odsetek udzielonych odpowiedzi
Ułatwienie korzystania z infrastruktury np. gminnej	49,5%
Równe traktowanie wszystkich organizacji przez organy władzy	48,6%
Usprawnienie współpracy z administracją	47,2%
Ułatwienie procedur dot. pozyskiwania środków zewnętrznych	44,5%
Zwiększenie finansowania	42%
Wprowadzenie większej elastyczności prawa w pewnych dziedzinach	41,1%
Lepsza promocja wydarzeń w mediach lokalnych	34,5%
Zmniejszenie biurokracji w projektach obywatelskich	18,9%
Lepsza współpraca organów władzy z przedstawicielami społecznymi	4,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

3.9. Podsumowanie i wnioski z badania ankietowego

W działalność organizacji pozarządowych zaangażowane są osoby różniące się od siebie wiekiem, wykształceniem, formą zatrudnienia i należy podkreślić, że występuje w tym zakresie bardzo duża rozbieżność. Po szczegółowej analizie, na pierwszy plan wysuwa się jednak sylwetka osoby młodej pomiędzy 20 a 24 rokiem życia, mężczyzny z wyższym wykształceniem. Z profilu organizacji pozarządowej, który możemy scharakteryzować na podstawie badania wynika, jest to organizacja młoda, działająca na rynku od 3 do 5 lat w obszarze kultury, edukacji i integracji społecznej. W pracę organizacji zaangażowanych jest zazwyczaj do 10 osób (najczęściej 3 do 5) i ma ona zasięg gminny. Swoje działania kieruje przede wszystkim do mieszkańców okolicy i lokalnej społeczności, którzy są jej głównym beneficjentem. Co ciekawe, głównym źródłem finansowania działań aktywizacyjnych organizacji są darowizny od osób prywatnych i firm oraz fundusze pochodzące z UE.

Pytania dotyczące działalności aktywizacyjnej na rzecz społeczeństwa obywatelskiego przynoszą ciekawe wnioski. Przede wszystkim, w 80% przypadków badanych organizacji nie ma działu ani nawet osoby wyspecjalizowanej czy wyznaczonej do prowadzenia takich aktywności. Najczęściej takie akcje są prowadzone przez 6 do 15 osób zatrudnionych na stałe na podstawie umowy cywilnoprawnej. Najmniej w działania aktywizacyjne zaangażowani są wolontariusze (zaledwie 4,3%). Z badania wynika, że organizacje nie są zbyt aktywne. Ilość inicjatyw zorganizowanych przez ostatnie 3 lata wynosiła od 6 do 10 działań. Najczęściej wymienianym działaniem w celu aktywizacji lokalnej była organizacja imprez tj. koncertów, wycieczek, spotkań tematycznych czy wystaw.

Organizacje deklarują, że współpracują z innymi podmiotami na rzecz zwiększenia aktywności obywatelskiej. Jest to optymistyczny trend, który może wskazywać, że pomoc w tym zakresie (np. poprzez dostarczenie materiałów typu poradnik) będzie dobrze odebrana i potrzebna. Najczęściej wymienianym podmiotem współpracującym jest rząd, ministerstwa oraz publiczne instytucje centralne. W tym miejscu z badania płyną dwa wnioski. Po pierwsze, organizacje są zadowolone z tej współpracy i uważają, że wsparcie podmiotu pozytywnie wpłynęło na jakość działań oraz taka korelacja była potrzebna. Jednocześnie, z badania wynika, że podmioty z którymi współpracują, są jednocześnie tymi, z którymi najbardziej chciałyby współpracować. Oznacza to, że pomoc rządu jest potrzebna, dobrze odbierana i wywiera pozytywny efekt na działania organizacji pozarządowych. Deklarują one, że największym

---

wsparciem jest pomoc w promocji przedsięwzięcia, najmniej liczą na pomoc rzeczową.

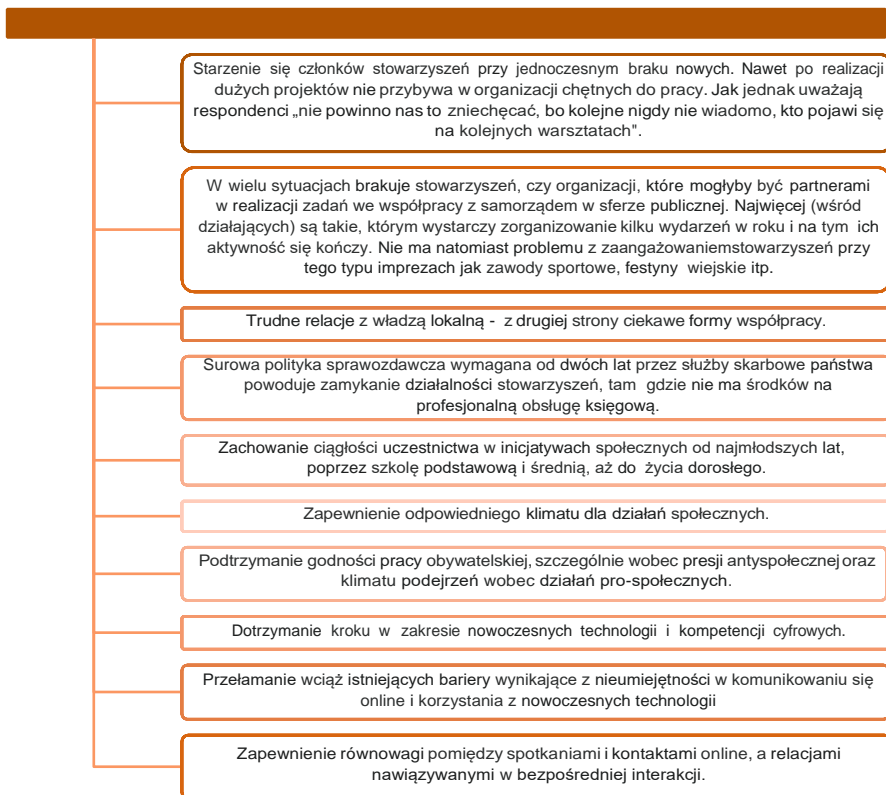
Co ciekawe, pandemia wpłynęła pozytywnie na skuteczność organizacji w pewnych sektorach i podkreśliła istotność inicjatyw oddolnych a także sprawiła, że rozpoczęły one działania w innych, nowych obszarach.

Badanie dostarczyło cennych informacji o samym funkcjonowaniu organizacji pozarządowych w obszarze aktywizacji społeczeństwa obywatelskiego, ale także o możliwościach jego usprawnienia. Może być ono podstawą do dalszych, pogłębionych analiz, punktem wyjścia do kolejnych badań czy podstawą do tworzenia materiałów edukacyjnych dla organizacji pozarządowych.

REKOMENDACJE PODSUMOWANIEM

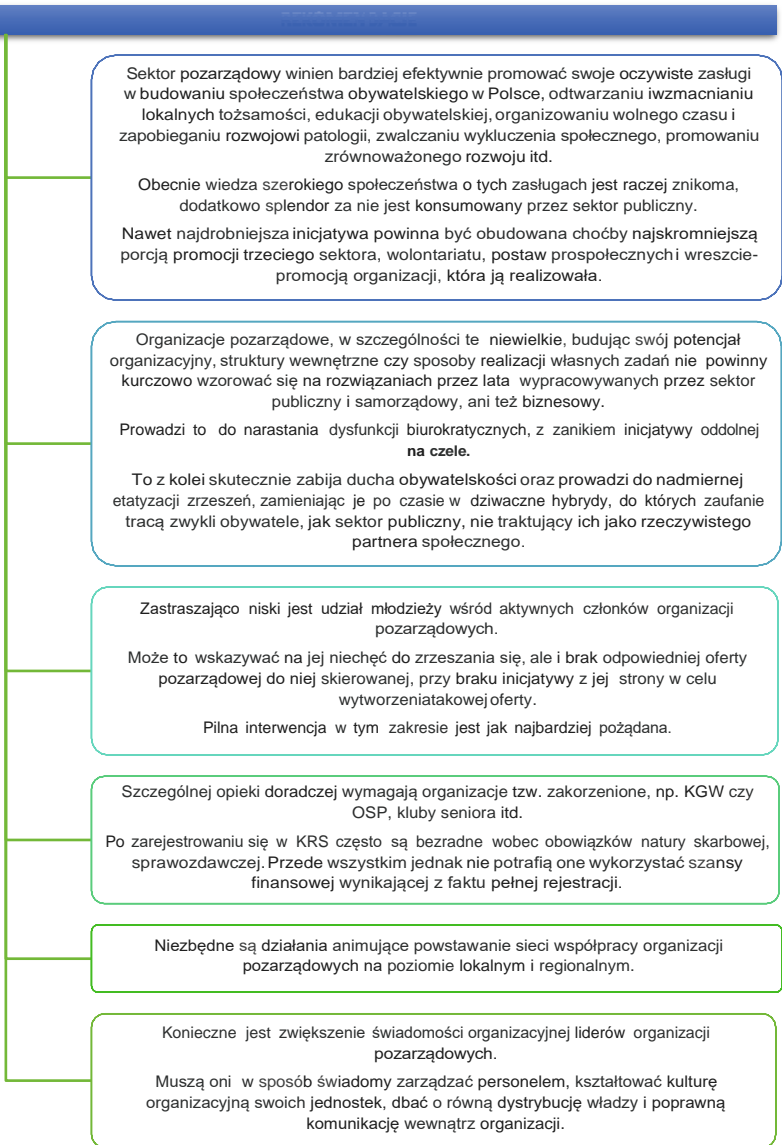

Celem niniejszego raportu było zdiagnozowanie podstawowych problemów trzeciego sektora na obszarach wiejskich. Cel ten udało się zrealizować, poprzez szczegółowe opracowanie teoretyczne, bazując na przeprowadzonych już wcześniej badaniach jak i szczegółowe opracowanie empiryczne, realizowane na potrzeby niniejszego raportu. Dlatego też omówiono szeroko sytuację w jakiej znajdują się organizacje pozarządowe, funkcjonujące na wsiach. Zatem przedstawione poniżej rekomendacje do przedmiotowych problemów, będą odpowiedzią na podsumowanie całości treści, zawarte w ostatniej części tego opracowania.

Rysunek 2. Wyzwania działalności trzeciego sektora na wsiach

Źródło: E. Piszczek, W. Kniec, T. Marcysiak, *Obywatelskość na peryferiach. Kondycja wiejskich organizacji pozarządowych w opinii jej liderów*, Adam Marszałek, Toruń 2021, s. 3-4.

Rysunek 3. Proponowane rekomendacje mogące wpłynąć na przyszłość trzeciego sektora na wsiach

Źródło: W. Goszczyński, R. Kamiński, W. Knieć, *Dylemat linaskoczka, czyli o profesjonalizacji autentyczności i perspektywach rozwoju organizacji pozarządowych na wsi i w małych miastach*, Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich, Toruń-Warszawa 2013, 162-163.

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne:

Dekret o stowarzyszeniach (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 3 poz. 88).

Dekret z dnia 24 kwietnia 1952 r. o zniesieniu fundacji (Dz.U. 1952 nr 25 poz. 172).

Dekret z dnia 7 lutego 1919 r. o fundacjach i o zatwierdzaniu darowizn i zapisów (Dz.Pr.P.P. 1919 nr 15 poz. 215).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 ze zm.).

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. - Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 1932 nr 94 poz. 808).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2020 poz. 1057 ze zm.).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2022 poz. 1327).

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 2008 nr 14 poz. 92).

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 1997 nr 123 poz. 776).

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz.U. 1984 nr 21 poz. 97).

Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 1989 nr 20 poz. 104).

Monografie i artykuły naukowe:

Adro F., Correia Leitao J.C., *Leadership and Organizational Innovation in the Third Sector: A Systematic Literature Review*, „International Journal of Innovation Studies” 2020, Vol. 4, No. 2.

Anheier H.K., Carlson L., *Civil Society: What It is, and How to Measure It?*, „Civil Society Briefing” 2002, No. 3.

Blicharz J., *Udział polskich organizacji pozarządowych w wykonywaniu zadań administracji publicznej*, Kolonia Limited, Wrocław 2005.

Bogacz-Wojtanowska E., Wrona S. (pod red.), *Zarządzanie organizacjami pozarządowymi*, Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016.

Bogacz-Wojtanowska E., *Zarządzanie organizacjami pozarządowymi na przykładzie stowarzyszeń krakowskich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006.

Bogusz M., Dąbrowski A., Leśniak L., Nowak P., Vinohradnik K., *Sieci LGD. Wyzwania i oczekiwania. Regionalna i ponadregionalna współpraca LGD na rzecz rozwoju obszarów wiejskich*, Homini, Kraków 2021.

Brodziński Z., Bórawski P., Dunn J.W., *Development of Non-Governmental Organizations in Poland*, „Contemporary Economics” 2017, Vol. 11, No. 4.

Charycka B., Gumkowska M., Arczewska M., *Oblicza lokalności. Organizacje pozarządowe na wsi*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2020.

Charycka B., Gumkowska M., *OSP - potencjał młodych. Raport z badań Ochotniczych Straży Pożarnych i młodzieży w nich działającej*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2021.

Chudy-Hyski D., *Regional Policy in Poland and its importance for Development Policy*, „Infrastructure and Ecology of Rural Areas” 2009, nr 7.

Courtney R., *Strategie Management for Voluntary Non-profit Organizations*, Taylor & Francis Ltd., London-New York 2002.

Dąbkowska-Dworniak M., *Non-Governmental Organizations in Poland: Their Role and Sources of Financing*, „Polityki Europejskie, Finanse i Marketing” 2020, nr 24(73).

Dejnaka A., *Facebook jako obszar akcji społecznych firm i organizacji non-profit*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu” 2013, nr 1(33).

Domański J., *Zarządzanie strategiczne organizacjami non profit w Polsce*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.

du Vall M., *Efektywność działań polskich organizacji pozarządowych w dobie nowych mediów*, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2017.

Dudkiewicz M., Makowski G., *Współpraca między organizacjami pozarządowymi i administracją samorządową. Problemy, wyzwania i rekomendacje*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2011.

Filipiak B., Ruszała J., *Instytucje otoczenia biznesu. Rozwój, wsparcie, instrumenty*, Difin, Warszawa 2009.

-
- Gliński P., Lewenstein B., Siciński A., Frączak P. (red.), *Samoorganizacja społeczeństwa polskiego - trzeci sektor*, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2002.
- Goszczyński W., Kamiński R., Knieć W., *Dylemat linoskoczka, czyli o profesjonalizacji autentyczności i perspektywach rozwoju organizacji pozarządowych na wsi i w małych miastach*, Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich, Toruń-Warszawa 2013.
- Halamska M. (red. nauk.), *Wiejskie organizacje pozarządowe*, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2008.
- Hausner J. (red.), *Przedsiębiorstwa społeczne w Polsce. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2008.
- Ilczuk D., *Sektor Nonprofit w kulturze. Analiza instytucjonalno-finansowa fundacji i stowarzyszeń*, Instytut Kultury, Warszawa 1995.
- Iwańska M., *Rola organizacji pozarządowych w rozwoju obszarów wiejskich*, „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego” 2009, nr 2.
- Jasiewicz K., *Polityka fundacyjna w li Rzeczypospolitej*, „Polityka Społeczna” 1990, nr 2.
- Jasnosz K., *Kształtowanie się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce po 1989 roku i jego obecna kondycja*, „Rocznik Administracji Publicznej” 2020, nr 6.
- Jegorow D., *Ekonomizacja sektora pozarządowego w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie”, nr 105.
- Kunicka A. (red.), *Miejsce dla każdego: szkice i opracowania o sektorze pozarządowym w Polsce zebrane w Centrum Informacji dla Organizacji Pozarządowych BORDO*, Centrum Informacji dla Organizacji Pozarządowych BORDO, Fundusz Współpracy, Program Phare, Dialog Społeczny, Warszawa 1996.
- Lasocik Z., *Kilka uwag o roli organizacji pozarządowych w państwie demokratycznym*, Fundusz Współpracy, Warszawa 1994.
- Leś E., *Od filantropii do pomocniczości. Studium porównawcze rozwoju działań/ności organizacji społecznych*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2000.
- Lorentowicz K., Kalinowski S., Wyduba W., *Finansowanie wiejskich organizacji pozarządowych*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2020, nr 115.
- Marcysiak T., *Ochotnicza Straż Pożarna w Polsce - czynniki determinujące wymianę pokoleń*, „Wieś i Rolnictwo” 2021, nr 2(191).

Martens K., *Mission Impossible? Defining Nongovernmental Organizations*, „Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations" 2002, Vol. 13, No. 3.

Mikołajczak P., Bajak P., *Does NGOs' Commercialization Affect Volunteer Work? The Crowding out or Crowding in Effect*, „Public Organization Review" 2021, No. 21.

Misztal W., Kościański A. (pod red.), *Rozdroża praktyki i idei społeczeństwa obywatelskiego*, Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2011.

Navajas-Romero V., Caridad y López del Rio L., Ceular-Villamandos N., *Analysis of Wellbeing in Nongovernmental Organizations' Workplace in a Developed Area Context*, „International Journal of Environmental Research and Public Health" 2020, Vol. 17, No 16.

Ninacs W.A., *A Review of the Theory and Practice of SocialEconomy*, „SRDC Working Paper Series" 2002, Vol. 2, No. 2.

Piszczek E., Knieć W., Marcysiak T., *Obywatelskość na peryferiach. Kondycja wiejskich organizacji pozarządowych w opinii jej liderów*, Adam Marszałek, Toruń 2021.

Przewsłocka J., Adamiak P., Herbst J., *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2012*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2013.

Rogaczewska K., *Organizacje pozarządowe w polityce międzynarodowej*, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2015.

Ruusuvirta M., *Does sector matter? Plural characteristics and logics in third sector festival organisations*, Jyvaskyla University Printing House, Jyvaskyla 2019.

Rymsza M., Makowski G., Dudkiewicz M. (red.), *Państwo a trzeci sektor. Prawo i instytucje w działaniu*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2007.

Sargeant A., *Marketing w organizacjach non profit*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004.

Schmidt J., *Zasoby ludzkie w rozwoju organizacji pozarządowych w gospodarce rynkowej w Polsce. Rozprawa doktorska*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2010.

Schreiner E., Trent S.B., Prange K.A., Allen J.A., *Leading volunteers: Investigating volunteers' perceptions of leaders' behavior and gender*, „Nonprofit Management and Leadership" 2018, Vol. 29, No. 2.

Siciński A., *O idei społeczeństwa obywatelskiego*, „Wiedza i życie" 1996, nr 6.

Sieci LGD- obowiązków czy szansa?, Fundacja Idealna Gmina, Warszawa 2021.

Styś A. (red.), *Marketing usług*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003.

Świątkiewicz W. (pod red.), *Regiony i regionalizmy we współczesnej Polsce*, Uniwersytet Śląski, Katowice 1998.

Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego i pracodawców w 2012 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014.

Trzęsiok J., *Spółeczeństwo obywatelskie - analiza świadomości i postaw Polaków z wykorzystaniem wielowymiarowych metod statystycznych*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2018, nr 508.

Valero J.N., Jung K., Andrew S.A., *Does transformational leadership build resilient public and nonprofit organizations?*, „Disaster Prevention and Management” 2015, Vol. 24, No. 1.

Wilkin J., Hałasiewicz A. (red. nauk.), *Polska wieś 2020. Raport o stanie wsi*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2020.

Zajda K., *Rura/ Territory and Social Innovations*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica” 2016, nr 24.

Zajda K., *Wdrażanie innowacji społecznych przez wiejskie organizacje pozarządowe*, „Więś i Rolnictwo” 2017, nr4 (177).

Zajda K.K., Pasikowski S., *Traits of Leaders of Rura/ Non-governmental Organisations as Predictors of Collaboration Between NGOs and Rura/ Gmina Offices: Voices from Central Poland*, „Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations” 2018, No. 31.

Załęski P., *Neoliberalizm i społeczeństwo obywatelskie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2012.

Zurowskaite B., Zakrzewska M., *Charakterystyka i dynamika trzeciego sektora na Litwie i w Polsce*, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania US” 2015, nr 40(1).

Źródła internetowe:

Co to jest organizacja pozarządowa?, <https://www.unic.un.org.pl/ngo/organizacja.php> [dostęp: 2.11.2022 r.].

Do kiedy trzeba zarejestrować status pożytku, żeby móc zbierać 1,5% w 2023 roku?, <https://publicystyka.ngo.pl/do-kiedy-trzeba-zarejestrowac-status-pozytku-zeby-moc-zbierac-1-5-w-2023-roku> [19.10.2022 r.].

Duch W., *Polski październik 1956, czyli odwilż gomulłowska oraz jej przyczyny i skutki*, <https://historia.org.pl/2020/07/06/polski-pa-zdziennik-1956-czyli-odwilz-gomulłowska-o-raz-jej-przyczyny-i-skutki/> [dostęp: 3.11.2022 r.].

Fundusz wieczysty wczoraj, <http://www.funduszewieczyste.pl/fundusz-wieczysty/fundusz-wieczysty-wczoraj> [dostęp: 1.11.2022 r.].

Matuszka Z., *Zmiana pokoleniowa, a może konieczność nowego przywództwa w III sektorze?*, <https://publicystyka.ngo.pl/zmiana-pokoleniowa-a-moze-koniecznosc-nowego-przywodztwa-w-iii-sektorze> [21.10.2022 r.].

Organizacje pożytku publicznego 1% w 2019 r./2020 r., https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5490/4/5/1/organizaecje_pozytku_publicznego_i_l_procent_w_2019-2020.pdf [19.10.2022 r.].

Zmiana „pokoleniowa” - nowe przywództwo w trzecim sektorze: skąd i jak wprowadzać nowych lub młodych oraz jak czerpać od doświadczonych?, <https://api.ngo.pl/media/get/17559> (21.10.2022 r.).

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Miejsce trzeciego sektora w gospodarce.....	25
Rysunek 2. Wyzwania działalności trzeciego sektora na wsiach	61
Rysunek 3. Proponowane rekomendacje mogące wpłynąć na przyszłość trzeciego sektora na wsiach	62

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Suma środków (w milionach) przekazanych OPP w ramach mechanizmu 1% w latach 2004-2020.....	24
Wykres 2. Jaka jest Pana/Pani sytuacja zawodowa?	39
Wykres 3. Do jakiej kategorii wiekowej może się Pan/Pani zaliczyć?	40
Wykres 4. Płeć.....	40
Wykres 5. Wykształcenie	41
Wykres 6. Na rzecz jakich podmiotów działa Pana/Pani organizacja?	43
Wykres 7. Ile lat aktywnie działa Pana/Pani organizacja?	44
Wykres 8. Ile osób działa aktywnie w Pana/Pani organizacji?	44
Wykres 9. Jaki zasięg działania ma Pana/Pani organizacja?.....	45
Wykres 10. Czy w Pana/Pani organizacji znajduje się wyspecjalizowany dział odpowiedzialny za działalność aktywizującą/eventową?	46
Wykres 11. Ile osób w Pana/Pani organizacji zajmuje się aktywizacją społeczności?.....	47
Wykres 12. Forma współpracy osób z organizacją	48
Wykres 13. Ile inicjatyw zorganizowała Pana/Pani organizacja przez ostatnie 3 lata?	50
Wykres 14. Czy Pana/Pani organizacja współpracuje z innymi podmiotami w celu zwiększenia aktywności obywatelskiej?	51
Wykres 15. Jak ocenia Pan/Pani współpracę z innymi podmiotami i jej efekty?.....	52
Wykres 16. Jaki wpływ ma działalność Pana/Pani organizacji na lokalne środowisko?	56
Wykres 17. Czy Pana/Pani zdaniem, realizowane przez Pana/Pani projekty, osiągnęły zakładane rezultaty, odniosły sukces?	57

SPIS TABEL

Tabela 1. Definiowanie terminu „organizacje pozarządowe”	12
Tabela 2. Rodzaje organizacji non profit w krajach rozwiniętych.....	15
Tabela 3. Podstawowe różnice trzech sektorów	16
Tabela 4. Szczegółowe dane dotyczące form prawnych.....	42
Tabela 5. Szczegółowe dane dotyczące obszaru działania organizacji.....	42
Tabela 6. Szczegółowe dane dotyczące obszarów działania	49
Tabela 7. Formy działań aktywizacyjnych.....	49
Tabela 8. Szczegółowe dane dotyczące współpracy z innymi podmiotami na podstawie 113 odpowiedzi	51
Tabela 9. Szczegółowe dane dotyczące zainteresowania podjęciem współpracy.....	52
Tabela 10. Szczegółowe dane dotyczące planowanego przedsięwzięcia.....	53
Tabela 11. Źródła pochodzenia środków na działalność aktywizacyjną.....	54
Tabela 12. Wysokość rocznego budżetu	54
Tabela 13. Wpływ pandemii na działalność organizacji	55
Tabela 14. Działania usprawniające aktywizację społeczności lokalnej	57